

KOMISJONI TEATIS

Määruse (EL, Euratom) 2020/2092 (mis käsitleb üldist tingimuslikkuse korda liidu eelarve kaitsmiseks) kohaldamise suunised

(2022/C 123/02)

1. Sissejuhatus

1. Euroopa Liidu aluseks on õigusriigi põhimõte⁽¹⁾. Õigusriigi põhimõtte austamine on üks liikmesriikide ühistest väärtustest, mille liit rajaneb, nagu on sätestatud Euroopa Liidu lepingu (ELi leping) artiklis 2 ning ELi lepingu ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta preambulis.
2. Liidu eelarve on üks peamisi vahendeid, mille kaudu väljendada solidaarsuse põhimõtet (ELi lepingu artikkel 2), mis on üks liidu õiguse aluspõhimõtteid ja mis põhineb liikmesriikide vastastikusel usaldusel liidu eelarve ühiste vahendite vastutustundlikul kasutamisel. See vastastikune usaldus ise põhineb aga iga liikmesriigi kohustusel täita talle Euroopa Liidu õigusest tulenevaid kohustusi ja austada järjepidevalt ELi lepingu artiklis 2 sätestatud väärtusi, mille hulka kuulub ka õigusriigi põhimõte. Liikmesriigipoolne ELi lepingu artiklis 2 sisalduvate väärtuste järgimine on tingimus selleks, et nimetatud liikmesriik saaks kasutada kõiki talle aluslepingute kohaldamisest tulenevaid õigusi⁽²⁾.
3. Määruse (mis käsitleb üldist tingimuslikkuse korda liidu eelarve kaitsmiseks)⁽³⁾ (tingimuslikkuse määrus) eesmärk on kaitsta liidu eelarvet selliste õigusriigi põhimõtete rikkumiste eest, mis piisavalt otseselt mõjutavad või tekitavad tõsise riski, et mõjutavad liidu eelarve usaldusväärset finantsjuhtimist või liidu finantshuvide kaitset. Tingimuslikkuse määrus on alaline vahend, mis ei ole seotud ainult konkreetse mitmeaastase finantsraamistikuga⁽⁴⁾.
4. Käesolevate suuniste eesmärk on selgitada tingimuslikkuse määruse viit aspekti: i) meetmete vastuvõtmise tingimused; ii) tingimuslikkuse määruse ja muude vahendite vaheline seos; iii) nõukogule esitatavate meetmete proportsionaalsus; iv) menetlus ja hindamisprotsess ning v) lõplike vahendite saajate või toetusajaajate õiguste kaitse.
5. Käesolevad suunised ei ole õiguslikult siduvad ega loo ega muuda ühtki õigust ega kohustust võrreldes ELi lepingus ja Euroopa Liidu toimimise lepingus (ELi toimimise leping), finantsmääruses,⁽⁵⁾ tingimuslikkuse määruses, OLAFi määruses,⁽⁶⁾ Euroopa Prokuratuuri määruses⁽⁷⁾ või muudes asjakohastes liidu õigusaktides sätestatud õiguste ja kohustustega, nagu neid on tõlgendanud Euroopa Kohus ja Üldkohus (Euroopa Liidu Kohus⁽⁸⁾).

⁽¹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 23. aprill 1986, *Les Verts vs. parlament*, C-294/83, ECLI:EU:C:1986:166, punkt 23. Vt ka kohtuotsus, Euroopa Kohus, 20. aprill 2021, *Repubblika vs. Il-Prim Ministru*, C-896/19, ECLI:EU:C:2021:311, punktid 61–65.

⁽²⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, *Ungari vs. parlament ja nõukogu*, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punktid 126 ja 129.

⁽³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2020. aasta määrus (EL, Euratom) 2020/2092, mis käsitleb üldist tingimuslikkuse korda liidu eelarve kaitsmiseks (ELT L 433I, 22.12.2020, lk 1).

⁽⁴⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, *Poola vs. parlament ja nõukogu*, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98, punkt 188.

⁽⁵⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. juuli 2018. aasta määrus (EL, Euratom) 2018/1046, mis käsitleb liidu üldeelarve suhtes kohaldatavaid finantsreegleid, ELT L 193, 30.7.2018, lk 1.

⁽⁶⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. septembri 2013. aasta määrus (EL, Euratom) nr 883/2013, mis käsitleb Euroopa Pettustevastase Ameti (OLAF) juurdlusi, ELT L 248, 18.9.2013, lk 1.

⁽⁷⁾ Nõukogu 12. oktoobri 2017. aasta määrus (EL) 2017/1939, millega rakendatakse tõhustatud koostööd Euroopa Prokuratuuri asutamisel (ELT L 283, 31.10.2017, lk 1).

⁽⁸⁾ Vt Euroopa Liidu lepingu artikli 19 lõige 1.

2. Meetmete vastuvõtmise tingimused

6. Tingimuslikkuse määruse eesmärk on kaitsta liidu eelarvet juhul, kui mõnes liikmesriigis esineb õigusriigi põhimõtete rikkumisi. Tingimuslikkuse määruses on kehtestatud tingimused, mis peavad olema selle määruse kohase menetluse algatamiseks täidetud.
7. Tingimuslikkuse määruse artikli 4 lõikes 1 on sätestatud, et „[k]ui artikli 6 kohaselt tehakse kindlaks, et liikmesriigis esineb õigusriigi põhimõtete rikkumisi, mis piisavalt otseselt mõjutavad või tekitavad tõsise riski, et mõjutavad liidu eelarve usaldusväärset finantsjuhtimist või liidu finantshuvide kaitset, võetakse asjakohaseid meetmeid.“ Artikli 4 lõike 2 kohaselt puudutab õigusriigi põhimõtete rikkumine selles artiklis osutatud ühte või enamat olukorda. Kui need tingimused on täidetud, kuuluvad need rikkumised tingimuslikkuse määruse kohaldamisalasse.
8. Kui komisjon leiab, et artiklis 4 sätestatud tingimused on täidetud, algatab ta tingimuslikkuse määruse artikli 6 kohase menetluse. Euroopa Kohus on leidnud, et need tingimused on täidetud üksnes juhul, kui komisjon on seisukohal, et on piisavalt alust arvata, et i) liikmesriigis on rikutud vähemalt ühte tingimuslikkuse määruse artikli 2 punktis a osutatud õigusriigi põhimõtet; ii) kõnealune rikkumine puudutab vähemalt ühte kõnealuse määruse artikli 4 lõikes 2 osutatud liikmesriigi ametiasutusele omistatavat olukorda või vähemalt ühte selles lõikes osutatud asutuste tegevust, kui selline olukord või tegevus on seotud liidu eelarve usaldusväärse finantsjuhtimise või liidu finantshuvide kaitsega; iii) kõnealune rikkumine mõjutab või tekitab tõsise riski, et mõjutab piisavalt otseselt nimetatud usaldusväärset finantsjuhtimist või finantshuve, ning nende rikkumiste ja mõju või selle tõsise riski (*) vahel on tõeline (10) või tegelik seos. Kui artikli 4 tingimused on täidetud, algatab komisjon menetluse, välja arvatud juhul, kui ta leiab, et muud liidu õigusaktides sätestatud menetlused võimaldaksid tal liidu eelarvet tulemuslikumalt kaitsta. Nimetatud menetlus tagab asjaomase liikmesriigi menetlusõiguste kaitse.
9. Tingimuslikkuse määruse kohaste juhtumite hindamisel kohaldab komisjon terviklikku, ennetavat, riskipõhist ja sihipärast lähenemiski, mille eesmärk on tagada määruse tulemuslik kohaldamine ning seeläbi kaitsta liidu eelarvet ja liidu finantshuve.

2.1. Asjaomased õigusriigi põhimõtete rikkumised

10. Euroopa Kohus on täpsustanud, et tingimuslikkuse määruse artikli 2 punktis a „on sätestatud, ... et mõistet „õigusriik“, nagu see on määratletud nimetatud määruse kohaldamise eesmärgil, „mõistetakse nii, et arvestatakse teiste ELi lepingu artiklis 2 sätestatud liidu väärtuste ja põhimõtetega“. Sellest järeldub, et nende väärtuste ja põhimõtete järgimist – kui need kuuluvad ELi lepingu artiklis 2 sisalduva õigusriigi väärtuse määratluse alla, või nagu nähtub selle artikli teisest lausest, kui need on tihedalt seotud ühiskonnaga, mis järgib õigusriigi põhimõtet – võib nõuda sellise horisontaalse tingimuslikkuse mehhanismi raames, nagu on kehtestatud vaidlustatud määrusega (11).“
11. Tingimuslikkuse määruse artikli 2 punktis a on sätestatud ainult selle määruse kohaldamiseks mitu põhimõtet, mida see määrus hõlmab ja mis on kõige asjakohasemad, võttes arvesse määruse eesmärki, milleks on liidu eelarve kaitse tagamine (12). Selle sätte eesmärk ei ole õigusriigi mõistet ammendavalt määratleda.
12. Mis puudutab põhiõigusi, siis on Euroopa Kohus täpsustanud, et neile viidatakse „üksnes selleks, et illustreerida tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtte nõudeid“. Diskrimineerimiskeelu põhimõtte on seevastu õigusriigi määratluse omaette osa: „on selge, et liikmesriiki, mille ühiskonda iseloomustab diskrimineerimine, ei saa käsitada sellisena, et ta tagab õigusriigi põhimõtte austamise selle ühise väärtuse tähenduses“ (13).

(9) Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Poola vs. parlament ja nõukogu, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98, punkt 288.

(10) Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 165.

(11) Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Poola vs. parlament ja nõukogu, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98, punkt 154.

(12) Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 227.

(13) Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 229, ja kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Poola vs. parlament ja nõukogu, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98, punkt 324.

13. Tingimuslikkuse määruse põhjenduses 15 osutatakse „üksikutele rikkumistele“ ja „rikkumistele, mis on laialt levinud või mis on tingitud avaliku sektori asutuste korduvalt tegevusest või tegevusetusest või selliste asutuste poolt vastu võetud üldistest meetmetest.“ Tingimuslikkuse määrus hõlmab nii üksikuid kui ka süsteemseid rikkumisi, kui need on seotud liidu eelarve usaldusväärse finantsjuhtimise või liidu finantshuvide kaitsmisega. Seega võib komisjon hinnata nii avaliku sektori asutuste tegevust kui ka tegevusetust.
14. Tingimuslikkuse määruse artikli 3 eesmärk on hõlbustada tingimuslikkuse määruse kohaldamist, esitades loetelu olukordadest, mis võivad viidata õigusriigi põhimõtete rikkumisele⁽¹⁴⁾. Tegemist on üksnes näitliku loeteluga ja seepärast võib tingimuslikkuse määruse alusel olla asjakohane avaliku sektori asutuste muu tegevus, tava või tegevusetus või muud määruse artikli 4 lõikega 1 hõlmatud õiguslikud olukorrad.
15. Euroopa Kohus on leidnud, et „ühelt poolt õigusriigi väärtuse austamise ja teiselt poolt liidu eelarve tõhusa täitmise vahel kooskõlas usaldusväärse finantsjuhtimise põhimõtete ja liidu finantshuvide kaitsega on olemas *selge seos*“⁽¹⁵⁾. Euroopa Kohus lisas, et „liikmesriigis toime pandud õigusriigi põhimõtete rikkumine võib oluliselt kahjustada usaldusväärset finantsjuhtimist ja neid finantshuve, kuna kõnealune rikkumine võib muu hulgas viia selleni, et ei ole tagatud, et liidu eelarvest kaetavad kulud vastavad kõigile ELi õiguses sätestatud rahastamistingimustele [...]“⁽¹⁶⁾.
16. Euroopa Kohus on leidnud, et nende rahastamistingimuste ja -eesmärkide järgimist, mida liit kulude rahastamisel taotleb, „ei saa täielikult tagada, kui puudub tõhus kohtulik kontroll, mille eesmärk on tagada liidu õiguse järgimine; sellise sõltumatute kohtute poolse kontrolli olemasolu nii liikmesriikides kui ka liidu tasandil on õigusriigi olemuslik tunnus⁽¹⁷⁾.“ See ei mõjuta nõuet piisavalt otsese seose kohta liidu eelarvega.
17. Õigusriigi põhimõtete rikkumised peavad puudutama asjaomaste avaliku sektori asutuste ühte või enam olukorda või tegevust või olema neile omistatavad, kui need on seotud liidu eelarve usaldusväärse finantsjuhtimise või liidu finantshuvide kaitsega⁽¹⁸⁾.
18. Kohus on leidnud, et sellist seost võib eeldada tingimuslikkuse määruse artikli 4 lõike 2 punktides a ja b osutatud asutuste ehk liidu eelarvet täitvate ning finantskontrolli, seiret ja auditeid tegevate asutuste tegevuse puhul⁽¹⁹⁾.
19. Uurimisasutuste ja prokuratuuri nõuetekohane toimimine kuulub selle sätte punkti c kohaldamisalasse üksnes siis, kui see puudutab ELi õiguse rikkumist seoses liidu eelarve täitmise või liidu finantshuvide kaitsmisega. Sama kehtib punktis e nimetatud ELi õiguse rikkumiste ärahoidmise ja nende eest karistuste määramise kohta liikmesriikide kohtute või haldusasutuste poolt. Punktis d osutatud kohtulik kontroll kuulub selle kohaldamisalasse üksnes siis, kui see puudutab punktides a–c osutatud asutuste tegevust. Punkti f kohane alusetult makstud rahaliste vahendite sissenõudmine hõlmab üksnes liidu eelarvelisi vahendeid, nagu ka punktis g nimetatud koostöö OLAFi ja Euroopa Prokuratuuriga. Punktis h osutatakse sõnaselgelt muule olukorrale või ametiasutuste tegevusele seoses liidu eelarve usaldusväärse finantsjuhtimise või liidu finantshuvide kaitsmisega⁽²⁰⁾.

⁽¹⁴⁾ Õigusriigi põhimõtete näitlike rikkumiste loetelu on esitatud ka suuniste I lisas.

⁽¹⁵⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 130, ja kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Poola vs. parlament ja nõukogu, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98, punkt 148.

⁽¹⁶⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 131, ja kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Poola vs. parlament ja nõukogu, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98, punkt 149.

⁽¹⁷⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 132, ja kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Poola vs. parlament ja nõukogu, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98, punkt 150.

⁽¹⁸⁾ Nende konkreetsete olukordade näitlik loetelu on esitatud ka suuniste I lisas.

⁽¹⁹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 143.

⁽²⁰⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 143.

20. Sellest arusaamast tuleneb, et riiklike ametiasutuste puhul, kelle tegevus on üldine ega piirdu liidu eelarve täitmise või kaitsmisega, kuulub nende tegevus või olukord, mis kujutab endast õigusriigi põhimõtete rikkumist, määruse kohaldamisalasse üksnes niivõrd, kui võrd see on seotud liidu eelarve usaldusväärse finantsjuhtimise või liidu finantshuvide kaitsega.
21. Komisjon märgib, et sellise konkreetse olukorra või avaliku sektori asutuste tegevuse hulka kuulub selline koostöö Euroopa Prokuratuuri ja OLAFiga, mis ei ole tõhus ega õigeaegne ning mille alusel saab võtta tingimuslikkuse määruse kohase meetme ⁽²¹⁾. Euroopa Prokuratuuri ⁽²²⁾ puhul hõlmab see koostöö Euroopa Prokuratuuris osalevate liikmesriikide pädevate asutuste kohustust aktiivselt abistada ja toetada Euroopa Prokuratuuri kriminaaluurimisi ja süüdistuste esitamist ⁽²³⁾. OLAFi puhul hõlmab see koostöö OLAFi õigust ⁽²⁴⁾ teha kohapealseid kontrolle ja inspekteerimisi, kasutades nende tulemuslikuks läbiviimiseks vajalikku abi, ning tutvuda asjakohaste andmete, teabe ja dokumentidega, et otsustada, kas alustada juurdlust, või viia juurdlust läbi tulemuslikult ja põhjendamatult viivitusega. See hõlmab ka asjaomase liikmesriigi seonduvaid kohustusi, sealhulgas kohustust ⁽²⁵⁾ i) teavitada OLAFit; ⁽²⁶⁾ ii) anda OLAFile vajalikku abi, et ta saaks tulemuslikult täita oma ülesandeid sellise juurdluse läbiviimisel; ⁽²⁷⁾ iii) võtta asjakohaseid esialgse õigusabi abinõusid, eelkõige meetmeid asjakohaste tõendite säilitamiseks; ⁽²⁸⁾ iv) võtta OLAFi esitatud teabe põhjal asjakohaseid meetmeid, enne kui OLAF otsustab juurdluse algatamise üle ⁽²⁹⁾, ning v) tagada pärast juurdluste lõpetamist OLAFi aruannete ja soovitude põhjal asjakohased ja õigeaegsed järelmeetmed, andes OLAFile aru võetud meetmetest ⁽³⁰⁾.
22. Nende kohustuste täitmine asjaomase liikmesriigi poolt on oluline, et tagada liidu finantshuvide tulemuslik kaitse. Seepärast jälgib komisjon tõhusat ja õigeaegset koostööd OLAFiga, pidades silmas tingimuslikkuse määruse artiklis 3 sätestatud põhimõtteid. See on eriti oluline liikmesriikide jaoks, kes ei osale tõhustatud koostöös Euroopa Prokuratuuriga, kuna nendes liikmesriikides on OLAF pädev uurima väidetavaid pettusi, korruptsiooni või muud liidu finantshuve kahjustavat ebaseaduslikku tegevust. Lisaks võib olukord, kus OLAFi soovitude põhjal jäetakse järelmeetmed süstemaatiliselt võtmata, viia avaliku sektori asutuste tegevuseni, mida võib pidada tingimuslikkuse määruse kohaselt õigusriigi põhimõtete rikkumiseks.
23. Lisaks hõlmab artikli 4 lõike 2 punkt h igasugust muud olukorda või ametiasutuste tegevust seoses liidu eelarve usaldusväärse finantsjuhtimise või liidu finantshuvide kaitsmisega. Euroopa Kohus on otsustanud, et artikli 4 lõike 2 punkti h tuleb tõlgendada koostoimes artikli 4 lõikega 1, mis on „selle määrusega kehtestatud horisontaalse tingimuslikkuse mehhanismi tuum“ ⁽³¹⁾. Samuti on Euroopa Kohus leidnud, et tingimuslikkuse määruse artikli 4 lõige 2, „eelkõige selle punkt h, ei muuda vaidlustatud määrusega kehtestatud tingimuslikkuse mehhanismiga hõlmatud olukordi mittetäielikuks ega ebapiisavalt täpseks, et olla osa sellest määrusest“ ⁽³²⁾.
24. Näiteks võib olukord või ametiasutuste tegevus (või tegevusetus) tingimuslikkuse määruse artikli 4 lõike 2 punkti h tähenduses hõlmata kinnistusraamatute eest vastutavate asutuste nõuetekohast toimimist ning sellega seotud põllumajandusmaa rentimise ja/või omandi (sealhulgas vajaduse korral õiguskaitsemeetmete) kontrollimist, kui selline rentimine ja/või omand on seotud toetuste saamisega liidu ühise põllumajanduspoliitika raames.

⁽²¹⁾ Vt tingimuslikkuse määruse artikli 4 lõike 2 punkt g.

⁽²²⁾ Vt eespool viidatud nõukogu määruse (EL) 2017/1939 asjakohased sätted.

⁽²³⁾ See ei piira mitteosalevate liikmesriikide kohustust teha Euroopa Prokuratuuriga koostööd kohaldatavate liidu normide alusel, kui ta teostab oma pädevust osalevates liikmesriikides ja taotleb sellist koostööd.

⁽²⁴⁾ Kooskõlas eespool osutatud määruse (EL, Euratom) nr 883/2013 sätetega.

⁽²⁵⁾ Need kohustused on ette nähtud määrusega (EL, Euratom) nr 883/2013. Käesolevates suunistes esitatud loetelu ei ole ammendav.

⁽²⁶⁾ Määruse (EL, Euratom) nr 883/2013 artikkel 8.

⁽²⁷⁾ Määruse (EL, Euratom) nr 883/2013 artikkel 3.

⁽²⁸⁾ Määruse (EL, Euratom) nr 883/2013 artikli 7 lõige 7.

⁽²⁹⁾ Määruse (EL, Euratom) nr 883/2013 artikli 5 lõige 5.

⁽³⁰⁾ Määruse (EL, Euratom) nr 883/2013 artikli 11 lõiked 3 ja 5.

⁽³¹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 294.

⁽³²⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 301, ja Poola vs. parlament ja nõukogu, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98, punkt 173.

25. Olgu meelde tuletatud, et tingimuslikkuse määrust kohaldatakse kõigi ELi vahendite suhtes. Sellega seoses on kaasseadusandjad ka täpsustanud, et tingimuslikkuse määrusele võib tugineda, kui taaste- ja vastupidavuskavasid rakendavate asutuste nõuetekohane toimimine ei ole tagatud kooskõlas määruse (EL) 2021/241 („taaste- ja vastupidavusrahastu määrus“) artikliga 8⁽³³⁾. Euroopa Kohus selgitas ka, et tingimuslikkuse määrust võib kohaldada ka õigusriigi põhimõtete rikkumiste suhtes, mis mõjutavad liidu omavahendite kogumist⁽³⁴⁾.
- 2.2. *Mõju liidu eelarve usaldusväärsele finantsjuhtimisele või liidu finantshuvide kaitsele*
26. Tingimuslikkuse määruse artikli 4 lõikes 1 on sätestatud, et selleks et konkreetse tegevuse või olukorra suhtes saaks kohaldada tingimuslikkuse määrust, peab komisjon tuvastama õigusriigi põhimõtete rikkumise ning hindama, kas selline rikkumine i) mõjutab või tekitab tõsise riski, et mõjutab liidu eelarve usaldusväärset finantsjuhtimist või liidu finantshuvide kaitset ii) piisavalt otseselt. Selline hindamine tuleks teha iga juhtumi korral eraldi.
27. Punkti 24 esimene tingimus (vt punkt i: „mõjutab“) eeldab, et õigusriigi põhimõtete tuvastatud rikkumine mõjutab liidu eelarve usaldusväärset finantsjuhtimist või liidu finantshuve.
28. See mõju võib seisneda esiteks liidu eelarve täitmises viisil, mis ei ole kooskõlas ELi toimimise lepingu artiklis 317 ega liidu eelarve täitmiseks vastu võetud reeglites sätestatud usaldusväärse finantsjuhtimise põhimõtetega. Täpsemalt on finantsmääruse artikli 2 punktis 59 „usaldusväärne finantsjuhtimine“ määratletud kui „eelarve täitmine kooskõlas säästlikkuse, tõhususe ja tulemuslikkuse põhimõttega“. Finantsmääruse artiklites 33–36 on üksikasjalikumalt kirjeldatud nende põhimõtete tähendust, ulatust ja tagajärgi.
29. Teiseks võib seda mõju tuvastada ka seoses õigusriigi põhimõtete rikkumistega, mis kahjustavad liidu finantshuvide kaitset, mis on sätestatud ELi toimimise lepingu artiklis 325 ja asjakohastes teistes õigusaktides. Konkreetselt hõlmab see finantsmääruse artikli 63 lõike 2 järgi kõiki seadusandlikke, regulatiivseid ja haldusmeetmeid, mille eesmärk on muu hulgas ennetada, tuvastada ja korrigeerida õigusnormide eiramise ja pettuse juhtumeid eelarve täitmisel. „Liidu finantshuvid“ on määruse nr 883/2013 artikli 2 lõikes 1 määratletud kui „tulud, kulud ja vara, mis on hõlmatud Euroopa Liidu eelarvega, institutsioonide, organite, ametite ja asutuste eelarvetega ning nende hallatavate ja kontrollitavate eelarvetega“. Peale selle hõlmab mõiste „liidu finantshuvid“ Euroopa Kohtu praktika kohaselt ELi toimimise lepingu artikli 325 lõike 1 tähenduses nii liidu eelarve jaoks kättesaadavaks tehtud tulusid kui ka liidu eelarvest kaetavaid kulusid⁽³⁵⁾.
30. Lisaks võtab komisjon liidu eelarvele või liidu finantshuvidele avalduva mõju ulatuse kindlaksmääramisel nõuetekohaselt arvesse selliseid kriteeriume nagu õigusriigi põhimõtete tuvastatud rikkumiste laad, kestus, raskusaste ja ulatus, mis võivad erineda sõltuvalt nende rikkumiste tunnustest⁽³⁶⁾. Lisaks võib konkreetse liikmesriigi kavatsus lõpetada õigusriigi põhimõtete rikkumine, sealhulgas tingimuslikkuse määruse kohaselt komisjoniga tehtava koostöö ulatus, olla asjakohane muu hulgas selleks, et hinnata asjaomase rikkumise mõju, kestust ja ulatust liidu eelarve usaldusväärsele finantsjuhtimisele või liidu finantshuvidele⁽³⁷⁾.

⁽³³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu (ELT L 57, 18.2.2021, lk 17).

⁽³⁴⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Poola vs. parlament ja nõukogu, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98, punkt 186.

⁽³⁵⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 265, ja kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Poola vs. parlament ja nõukogu, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98, punkt 297.

⁽³⁶⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 331, ja kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Poola vs. parlament ja nõukogu, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98, punkt 361.

⁽³⁷⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 332.

31. Mis puudutab olukorda, kus õigusriigi põhimõtete rikkumised tekitavad „tõsise riski“, et mõjutavad liidu eelarve usaldusväärset finantsjuhtimist või liidu finantshuvide kaitset, siis on kohus leidnud, et „liidu eelarve usaldusväärse finantsjuhtimise ja liidu finantshuvide kaitse nõuetega oleks vastuolus see, kui asjakohaste meetmete võtmist piiratakse juhtudega, millele on tõendatud mõju sellele usaldusväärsele finantsjuhtimisele või finantshuvidele. Selline piirang võib kahjustada [...] määruse eesmärki⁽³⁸⁾.“ Määruse artikli 4 lõikes 1 osutatud mõju ärahoidmine on „Eli finantsreeglite püsiv ja horisontaalne nõue“⁽³⁹⁾. Tõsist riski on võimalik tuvastada juhtudel, kui õigusriigi põhimõtete asjaomase rikkumise mõju, kuigi seda ei ole veel tõendatud, on siiski võimalik mõistlikult ette näha, sest on suur tõenäosus, et see ilmneb⁽⁴⁰⁾. Seega tuleb tõendada, et tingimuslikkuse määruse artikli 4 lõikes 2 nimetatud olukorra või ametiasustuse tegevusega seotud riski realiseerumise tõenäosus on suur. Näiteks juhul, kui täiesti sõltumatutel kohtutel ei ole võimalik kontrollida selliste liikmesriikide ametiasutuste teatavat tegevust, kes haldavad liidu vahendeid riigihangete kaudu või koguvad liidu omavahendeid või teevad liidu vahendite üle finantskontrolli, seiret ja auditit või uurivad väidetavaid pettuse-, korrupsiooni- või muid liidu õiguse rikkumisi liidu vahendite või tulude haldamisel, võib see kujutada endast liidu rahalistele vahenditele ja liidu finantshuvidele tõsist ohtu.
32. Kõike arvesse võttes ei piisa sellest, et õigusriigi põhimõtete rikkumine mõjutab või tekitab tõsise riski, et mõjutab liidu eelarve usaldusväärset finantsjuhtimist või liidu finantshuvide kaitset. Tingimuslikkuse määruse artikli 4 lõike 1 kohaselt peaks õigusriigi põhimõtete rikkumine olema „piisavalt otsene“ (eespool punktis 24 esitatud teine tingimus (vt punkt ii)).
33. Selle nõude kohaselt tuleks tuvastada, et seos õigusriigi põhimõtete rikkumise ja selle mõju või selle tõsise riski vahel liidu eelarve usaldusväärsele finantsjuhtimisele või liidu finantshuvide kaitsele on piisavalt otsene. Euroopa Kohus on leidnud, et väljend „piisavalt otseselt“ eeldab, et seos õigusriigi põhimõtete rikkumise ja liidu eelarve avalduva mõju või riskide vahel peaks olema „tõeline“ või „tegelik“⁽⁴¹⁾. See tähendab, et määruse kohast menetlust ei tohiks algatada olukordades, kus seos on pelgalt hüpoteetiline, liialt ebakindel või liiga ebamäärane.
3. **Tingimuslikkuse määruse ja liidu õigusaktides sätestatud muude menetluste omavaheline seos**
34. Kui komisjon leiab, et on põhjendatult alust arvata, et tingimuslikkuse määruse kohaste meetmete vastuvõtmise tingimused on täidetud, kaalub ta enne menetluse alustamist, kas asjakohaseid meetmeid on vaja, st kas muud liidu õigusaktides liidu eelarve kaitsmiseks sätestatud menetlused ei võimalda tal liidu eelarvet tõhusamalt kaitsta, nagu on sätestatud tingimuslikkuse määruse artikli 6 lõikes 1.
35. Liidu finantsalaste õigusaktide ja kohaldatavate valdkonnapõhiste õigusnormidega on juba ette nähtud muud menetlused liidu eelarve kaitsmiseks.
36. Näiteks on finantsmäärusega ette nähtud varajase avastamise ja kõrvalejätmise süsteem,⁽⁴²⁾ mis võimaldab komisjonil varakult avastada isikud ja üksused, kes kujutavad endast ohtu, mis ähvardab liidu finantshuvide kaitset, ja arvata nad välja liidu eelarvest rahaliste vahendite saajate hulgast, kui teatavad tingimused on täidetud.

⁽³⁸⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 262.

⁽³⁹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 266, ja kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Poola vs. parlament ja nõukogu, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98, punkt 298.

⁽⁴⁰⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 262.

⁽⁴¹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Poola vs. parlament ja nõukogu, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98, punkt 288.

⁽⁴²⁾ Vt finantsmääruse artikkel 135.

37. Lisaks sellele võib komisjon maksed katkestada või peatada ning kohaldada liikmesriigi suhtes finantskorrektsioone, ⁽⁴³⁾ kui liikmesriik ei järgi kohaldatavat õigust ega kaitse liidu finantshuve, kui liidu eelarvet täidetakse jagatud eelarve täitmise raames ⁽⁴⁴⁾.
38. Taaste- ja vastupidavusraha määruse ning selle alusel allkirjastatud rahastamis- ja laenulepingute kohaselt on komisjonil õigus vähendada toetust proportsionaalselt ning liidu finantshuve kahjustava, liikmesriikide poolt kõrvaldamata jäetud pettuse, korrupsiooni või huvide konflikti esinemise korral nõuda sisse kõik summad, mis tuleb liidu eelarvesse tagasi maksta. Lisaks sisaldavad mitmed taaste- ja vastupidavuskavad meetmeid, mis on otseselt seotud õigusriigi küsimustega, mille rahuldav lahendamine on vajalik maksete tegemiseks taaste- ja vastupidavusraha määrusest.
39. Igas olukorras, kus rikutakse õigusriigi põhimõtteid, nagu need, mis on loetletud tingimuslikkuse määruse artiklis 3 ja artikli 4 lõikes 2, ei pruugi alati olla võimalik sellist menetlust algatada. Teatavates olukordades võivad olla tingimuslikkuse määruse kohased meetmed liidu eelarve kaitsmisel tõhusamad kui menetlused, mis on sätestatud määruses (EL) 2021/1060 (ühissätete määrus) või määruses (EL) nr 1306/2013 ja alates 1. jaanuarist 2023 määruses (EL) 2021/2116, sest viimati nimetatud menetlusi võib algatada üksnes kõnealustes määrustes ⁽⁴⁵⁾ loetletud konkreetsetel põhjustel ja need võivad olla seotud üksnes liikmesriigi poolt komisjonile juba deklareeritud kuludega. Näiteks on ELi põhiõiguste harta tulemuslik kohaldamine ja rakendamine üks horisontaalne eeltingimus ühissätete määruse artikli 15 tähenduses. See eeltingimus on programmi erieesmärkide tulemusliku ja tõhusa rakendamise eeldus. Juhul kui liikmesriik ei täida eeltingimust, ei hüvita komisjon ühissätete määruse kohaselt asjaomase erieesmärgiga (asjaomaste erieesmärkidega) seotud tegevustega kaasnevaid kulusid peale kulude, millega aidatakse kaasa vastava eeltingimuse täitmisele. Seda meedet kasutatakse alles pärast seda, kui komisjon on asjaomase programmi või selle muudatuse heaks kiitnud. ELi põhiõiguste hartaga seotud õigusriigi põhimõtete rikkumise korral, mis mõjutab liidu programmi rakendamist, võib tingimuslikkuse määrus olla tulemuslikum, sest sellega nähakse ette ka võimalus peatada programmi heakskiitmine või muutmine ning sellest tulenevalt tugevdatakse veelgi liidu eelarve kaitset tänu määruse ennetavale mõjule.
40. Kui komisjon kaalub, kas tingimuslikkuse määrusega kehtestatud menetlus kaitseb liidu eelarvet tõhusamalt kui muud menetlused, võtab ta valdkondlike õigusaktide täitmise tagamisele tuginedes ning ilma et see piiraks tema nendes sätestatud volitusi ja kohustusi, arvesse kriteeriumide avatud loetelu, mida kohaldatakse iga olukorra konkreetseid asjaolusid silmas pidades. Teatavates olukordades võiks komisjon kohaldada tingimuslikkuse määrust samal ajal või pärast seda, kui on vastu võetud sektoripõhised või finantsmeetmed, mida ta võib olla kohustatud

⁽⁴³⁾ Vt finantsmääruse artikli 101 lõige 8; vt ka näiteks Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määruse (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ühissätete määrus) (ELT L 231, 30.6.2021, lk 159) artiklid 96, 97 ja 104 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. detsembri 2013. aasta määruse (EL) nr 1306/2013 (ühise põllumajanduspoliitika rahastamise, haldamise ja seire kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EMÜ) nr 352/78, (EÜ) nr 165/94, (EÜ) nr 2799/98, (EÜ) nr 814/2000, (EÜ) nr 1290/2005 ja (EÜ) nr 485/2008) (ELT L 347, 20.12.2013, lk 549) artikkel 52.

⁽⁴⁴⁾ Vt finantsmääruse artikli 63 lõige 2; vt ka näiteks ühissätete määruse artikli 69 lõige 3 ja artikkel 103, määruse (EL) nr 1306/2013 artikkel 58 ning alates 1. jaanuarist 2023 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 2. detsembri 2021. aasta määruse (EL) 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013, artikkel 57 (ELT L 435, 6.12.2021, lk 187).

⁽⁴⁵⁾ Maksed võib katkestada, kui a) on tõendeid selle kohta, et esineb tõsine puudus, mille suhtes ei ole võetud parandusmeetmeid; b) komisjonil tuleb korraldada täiendav kontrollimine pärast temani jõudnud teavet, et maksetaotluses sisalduvad kulud võivad olla seotud õigusnormide rikkumisega. Maksed võib peatada, kui a) liikmesriik ei ole võtnud vajalikke meetmeid ühissätete määruse artikli 96 kohase edasilükkamise põhjuseks oleva olukorra parandamiseks; b) esineb tõsine puudus; c) maksetaotluses sisalduvad kulud on seotud õigusnormide rikkumisega, mida ei ole kõrvaldatud; d) komisjon on esitanud ELi toimimise lepingu artikli 258 kohaselt põhjendatud arvamuse seoses rikkumismenetlusega küsimuse kohta, mis ohustab kulude seaduslikkust ja korrektsust. Finantskorrektsioonid tehakse juhul, kui a) esineb tõsine puudus, mis ohustab fondidest programmile juba antud toetust; b) vastu võetud raamatupidamisaruandes sisalduv kulu rikub õigusnorme ja liikmesriik ei ole seda tuvastanud ega sellest teatanud; c) enne seda, kui komisjon alustas käesolevas lõikes sätestatud korrektsioonimenetlust, ei ole liikmesriik täitnud artiklist 97 tulenevaid kohustusi.

võtma juhtudel, kui tingimuslikkuse määрус kaitseks liidu eelarvet ja liidu finantshuve tulemuslikumalt, näidates sellega oma lisaväärtust. Vastasel juhul kaoks kõnealuse määрус lisaväärtuse ja tulemuslikkuse kasulik mõju, sest määрус on üldine ja horisontaalne vahend, mille eesmärk on kaitsta liidu eelarvet ja liidu finantshuve.

41. Komisjon leiab, et tingimuslikkuse määрусega ette nähtud kaitsemeetmete tulemuslikkuse kindlaksmääramiseks võrreldes muude olemasolevate liidu finantshuvide kaitsmise vahenditega võib kasutada järgmisi soovituslikke kriteeriume.
42. Esimene kriteerium on seotud liidu eelarvele avalduva mõju ulatusega ja/või sellega, kui suur risk võib õigusriigi põhimõtete rikkumisega kaasneda liidu usaldusväärse finantsjuhtimise tõhususele või liidu finantshuvide kaitsele. Eelkõige võib muude liidu finantseeskirjade kohaseid menetlusi kohaldada üksnes teatavate rahastamisprogrammide suhtes ja seetõttu võivad need olla mõnel juhul ebapiisavad õigusriigi põhimõtete rikkumise korral, mis on „laialt levinud või mis on tingitud avaliku sektori asutuste korduvast tegevusest või tegevusetusest või selliste asutuste poolt vastu võetud üldistest meetmetest“⁽⁴⁶⁾. See võib juhtuda ka siis, kui õigusriigi põhimõtete rikkumisega kaasneb suur risk, et mõjutatakse liidu eelarve usaldusväärset finantsjuhtimist või liidu finantshuvide kaitset, samas kui muud liidu finantseeskirjad võivad seevastu olla seotud liidu eelarvele juba ilmnenu mõjuga. Näiteks kui siseriiklike õigusaktidega piiratakse kriminaalvastutust pettuse või korruptsiooni eest või nõrgendatakse pettuse- ja korruptsioonivastast õigusraamistikku või huvide konfliktide ennetamist, ei pruugita pettuse-, korruptsiooni- või huvide konflikti juhtumeid tulemuslikult uurida ja nende eest süüdistust esitada ning see võib tekitada suuri riske liidu eelarve usaldusväärsele finantsjuhtimisele või liidu finantshuvide kaitsele. Jätkates sama arutuskäiku, võivad üldseadused, millega välistatakse sõltumatute kohtute tõhus kohtulik kontroll liidu vahendeid täielikult või osaliselt haldavate riiklike asutuste otsuste üle, kujutada endast tõsist ohtu liidu eelarve usaldusväärsele finantsjuhtimisele. Sellistes olukordades võib komisjon järeldada, et tingimuslikkuse määрус kohaldamine võib olla tõhusam kui muud liidu vahendid.
43. Teine oluline kriteerium on seotud kättesaadavate õiguskaitsevahendite liikidega ja nende sobivusega eri olukordades. Tingimuslikkuse määрус on õigusriigi põhimõtete asjaomase rikkumise eripära arvessevõtmiseks ette nähtud mitu võimalust, mida võib kasutada kumulatiivselt⁽⁴⁷⁾. Juhul kui muude liidu õigusaktide kohaselt kättesaadavad õiguskaitsevahendid on õigusriigi põhimõtete asjaomase rikkumise korral vähem asjakohased, võiks tingimuslikkuse määrust pidada tulemuslikumaks. Selline olukord võib tekkida siis, kui liidu eelarvet mõjutatakse või võidakse mõjutada ulatuslikult, näiteks siseriikliku õigusega, mis välistab liidu eelarve täitmise kohta tehtud haldusotsuste tõhusa kohtuliku läbivaatamise, takistab asjakohases kohtuasjas Euroopa Liidu Kohtusse pöördumist või juhul, kui liikmesriikide kohtud ei ole sõltumatud. Sellistel juhtudel võivad tingimuslikkuse määрус kohaselt peatavad või keelavad meetmed, mis on kehtestatud kumulatiivselt kuni õigusriigi põhimõtete asjakohase rikkumise lõpetamiseni, kaitsta liidu eelarvet tulemuslikumalt, kuna need võivad hoida ära negatiivse mõju liidu eelarve usaldusväärsele finantsjuhtimisele ja liidu finantshuvidele. Selliste olukordade hulka võivad kuuluda olukorrad, kus üldised finantsriskid liidu eelarvele ja liidu finantshuvidele on suuremad kui riskid, mida saab maandada konkreetse programmiga seotud meetmetega
4. Meetmed, mille kohta komisjon võib ettepaneku teha – proportsionaalsus
44. Kui komisjon on kindlaks teinud, et tingimuslikkuse määрус kohaldamise tingimused on täidetud, teeb ta vastavalt nimetatud määрус artikli 5 lõikele 3 nõukogule ettepaneku proportsionaalsete meetmete kohta:⁽⁴⁸⁾ see tähendab, et meetmed peavad olema sobivad ja vajalikud, et lahendada leitud probleemid ja kaitsta liidu eelarvet või liidu finantshuve, minemata kaugemale sellest, mis on vajalik nende eesmärkide saavutamiseks.
45. Euroopa Kohus on otsustanud, et määрус artikli 5 lõike 3 kohaselt peaksid meetmed olema rangelt proportsionaalsed, st „piirduma sellega, mis on rangelt vajalik, pidades silmas õigusriigi põhimõtete rikkumise tegelikku või võimalikku mõju liidu eelarve finantsjuhtimisele või liidu finantshuvidele“⁽⁴⁹⁾.

⁽⁴⁶⁾ Vt tingimuslikkuse määрус põhjendus 15.

⁽⁴⁷⁾ Vt tingimuslikkuse määрус artikkel 5.

⁽⁴⁸⁾ Vt tingimuslikkuse määрус artikli 5 lõige 3.

⁽⁴⁹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 112.

46. Sellega seoses võtab komisjon nõuetekohaselt arvesse asjaomaste õigusriigi põhimõtete rikkumiste laadi, kestust, raskusastet ja ulatust⁽⁵⁰⁾. Kuna need kriteeriumid aitavad kindlaks määrata mõju ulatust, mis võib olla erinev olenevalt õigusriigi põhimõtete rikkumise tunnustest, mõjutab nende arvessevõtmine meetmete proportsionaalsuse hindamist⁽⁵¹⁾. Kuna eelnevalt ei ole võimalik kindlaks määrata ega kaaluda kõiki võimalikke õigusriigi põhimõtete rikkumisi ega nende täpset mõju liidu eelarvele või liidu finantshuvidele, uurib komisjon tingimuslikkuse määrase kohaldamise kogemuste puudumisel praegu allpool esitatud elementide kõiki nimetatud omadusi.
47. Rikkumise laadi poolest on kõik õigusriigi põhimõtete rikkumised tingimuslikkuse määrase kohaldamise seisukohalt asjakohased niivõrd, kui need mõjutavad või kui nendega kaasneb suur risk mõjutada liidu eelarve usaldusväärset finantsjuhtimist või liidu finantshuve. Tingimuslikkuse määrase artiklis 3 loetletud olukorrad on siiski eriti tähtsad, sest neid on seal sõnaselgelt nimetatud. See ei tähenda siiski, et õigusriigi põhimõtete muid sama laadi rikkumisi peetakse vähem oluliseks. Komisjon võtab oma hinnangus nõuetekohaselt arvesse ka õigusriigi põhimõtete rikkumise muid tunnuseid, nagu seda, kas rikkumine on olemuslikult või tihedalt seotud protsessiga, mille raames asjaomane liikmesriik kasutab liidu vahendeid (näiteks juhul, kui avaliku sektori asutused, kes otsustavad anda toetusi või sõlmida lepinguid, mida rahastatakse liidu eelarvest, ei toimi nõuetekohaselt). Sel juhul võib mõju liidu eelarvele või liidu finantshuvidele olla eriti märkimisväärne.
48. Rikkumise kestuse osas on tõenäoline, et mida kauem õigusriigi põhimõtete rikkumine kestab või mida sagedamini see kordub, seda rohkem see üldiselt mõjutab või riskib oluliselt mõjutada negatiivselt liidu eelarve usaldusväärset finantsjuhtimist või liidu finantshuve. Seega mõjutab see järeldus ka komisjoni hinnangut kavandatavate meetmete proportsionaalsuse kohta.
49. Õigusriigi põhimõtete rikkumise raskusastme osas leiab komisjon, et kui üks või mitu õigusriigi põhimõtete rikkumist on seotud liikmesriigi avaliku sektori oluliste osadega (näiteks seadusandliku võimu ja/või kohtusüsteemiga) ja rikkumistel võib olla negatiivne mõju liidu eelarve haldamisele riigi ametiasutuste poolt või kui õigusriigi põhimõtete rikkumine on süsteemne või laialt levinud, tuleks neid tegureid meetmete proportsionaalsuse seisukohast arvesse võtta. Õigusriigi põhimõtete rikkumise ulatuse kohta leiab komisjon, et kui õigusriigi põhimõtete rikkumine mõjutab või riskib mõjutada mitut liidu programmi või fondi, võib eeldada, et selle mõju liidu eelarvele või liidu finantshuvidele on märkimisväärne. Tingimuslikkuse määrase kohase õigusriigi põhimõtete rikkumise raskusaste väljendub üldiselt pigem selles, kui suur on tegelik või võimalik mõju liidu eelarve usaldusväärsele finantsjuhtimisele või liidu finantshuvidele.
50. Arvestades õigusriigi põhimõtete rikkumise tegelikku või võimalikku mõju liidu eelarvele või liidu finantshuvide kaitsele, leiab komisjon, et eespool nimetatud elementide kumulatiivne olemasolu või puudumine võib olla aluseks määrase alusel kavandatavate meetmete proportsionaalsuse hindamisele. Seetõttu võib õigusriigi põhimõtete süstemaatiline rikkumine, mis kumulatiivselt ja/või pika aja jooksul mõjutab liidu eelarve usaldusväärset finantsjuhtimist või liidu finantshuve, õigustada ettepanekute tegemist meetmete kohta, millel on asjaomasele liikmesriigile märkimisväärne finantsmõju.
51. Lisaks nendele elementidele võib komisjon kaaluda ka muid tegureid, eelkõige liikmesriigi kavatsust lõpetada õigusriigi põhimõtete rikkumine, asjaomase liikmesriigi koostöö ulatust⁽⁵²⁾ või tema keeldumist teha komisjoniga tingimuslikkuse määrase kohases menetluses lojaalset koostööd või õigusriigi põhimõtete võimalikku jätkuvat või korduvat rikkumist komisjoni varasematest soovitudest või meetmete kohta tehtud ettepanekutest hoolimata. Liikmesriigi tahe ja koostöö ulatus on samuti olulised, et määrata kindlaks õigusriigi põhimõtete rikkumise kestus

⁽⁵⁰⁾ Vt tingimuslikkuse määrase artikli 5 lõige 3.

⁽⁵¹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 331, ja kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Poola vs. parlament ja nõukogu, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98, punkt 361.

⁽⁵²⁾ Vt tingimuslikkuse määrase põhjendus 18.

ja ulatus⁽⁵³⁾. Komisjon tagab nende tegurite objektiivse ja erapooletu hindamise.

52. Tingimuslikkuse määrukses nõutakse, et meetmed oleksid võimalikult suures ulatuses suunatud „rikkumistest mõjutatud liidu tegevusele“⁽⁵⁴⁾. Komisjon osutab oma ettepanekus konkreetsetele programmidele või fondidele, mida õigusriigi põhimõtete rikkumine mõjutab või võib mõjutada, ning teeb võimaluse korral ettepanekuid neid programme või fonde puudutavate meetmete kohta. Juhul kui see ei ole võimalik, sealhulgas juhul, kui õigusriigi põhimõtete rikkumine mõjutab liidu omavahendite kogumist, võimaldab tingimuslikkuse määruks võtta vastu meetmed, mis on seotud õigusriigi põhimõtete rikkumist mitte mõjutava liidu tegevusega. Euroopa Kohus on leidnud, et see võib puudutada olukordi, kus viimati nimetatud meetmed ei saa⁽⁵⁵⁾ või ei saa enam olla suunatud või on ebapiisavalt suunatud, et saavutada tingimuslikkuse määruuse eesmärk kaitsta liidu eelarvet tervikuna, mistõttu need meetmed on selle eesmärgi saavutamiseks vajalikud⁽⁵⁶⁾. Vastasel juhul ei oleks tingimuslikkuse määruusega võimalik saavutada selle eesmärki. Samuti arvestab komisjon juhul, kui tingimuslikkuse määruust kohaldatakse lisaks muudele liidu õigusaktidele või pärast nende kohaldamist, meetmete üldist mõju, et tagada proportsionaalsuse põhimõtte järgimine.
53. Kavandatud meetmete proportsionaalsuse hindamisel peab komisjon tingimuslikkuse määruuse artikli 6 lõike 8 kohaselt võtma arvesse ka samu allikaid, mida kasutatakse õigusriigi põhimõtete rikkumiste kindlakstegemiseks, nagu on osutatud käesolevate suuniste jaotises 5.2.

5. Hindamisprotsessi menetlus ja meetodika

5.1. Komisjoni esialgne hinnang

54. Selleks et tuvastada ja hinnata tingimuslikkuse määruusega seotud õigusriigi põhimõtete rikkumisi, viib komisjon igal üksikjuhul eraldi läbi põhjaliku kvalitatiivse hindamise vastavalt käesolevate suuniste järgmistes punktides sätestatud meetodika põhimõtetele ja tunnustele, võttes nõuetekohaselt arvesse konkreetseid asjaolusid ja konteksti.
55. Komisjon viib hindamise läbi objektiivsel, erapooletul ja õiglasel⁽⁵⁷⁾ viisil.
56. Objektiivsuse saavutamiseks peab hindamine põhinema komisjoni käsutuses olevatel tegelikel faktidel või tõenditel. Lisaks erinevatele kontaktidele komisjoni, muude asutuste ja liikmesriikide vahel on tingimuslikkuse määruuse artikli 6 lõikes 4 samuti selgelt sätestatud, et komisjon võib nõuda täiendavat teavet, mis on hindamise jaoks vajalik, ning et ta nõuab seda, kui peab seda asjakohaseks. Näiteks võib ta nõuda lisateavet, mille eesmärk on kinnitada tingimuslikkuse määruuse kohaldamise tingimuste täitmist, hinnata liidu eelarvele või liidu finantshuvide kaitsele avalduva (võimaliku) mõju ulatust või hinnata üksikasjalikumalt kõiki parandusmeetmeid, mille liikmesriik on kehtestanud või kavatseb kehtestada. Võttes arvesse, et tingimuslikkuse määruuse üks põhieesmärke on selle kasutamine ennetava vahendina liidu eelarve ja liidu finantshuvide kaitsmiseks, püüab komisjon tagada asjaomase liikmesriigiga ausa dialoogi ja koostöö, tagades samal ajal menetluse õige tempo.
57. Tingimuslikkuse määruuse kohasel juhtumite hindamisel tähendab erapooletul liikmesriikide võrdsel kohtlemisel. ELi lepingu artikli 4 lõikes 2 nõutakse ka, et liit austaks liikmesriikide võrdsust aluslepingute ees. Kooskõlas Euroopa Liidu Kohtu väljakujunenud praktikaga tähendab see eelkõige, et võrreldavaid olukordi ei tohi käsitleda erinevalt ja erinevaid olukordi ei tohi käsitleda ühtemoodi, välja arvatud juhul, kui selline kohtlemine on objektiivselt põhjendatud⁽⁵⁸⁾ iga konkreetset olukorda iseloomustavate konkreetsete asjaoludega. Kuigi komisjon peab hindamisel arvesse võtma asjaomase liikmesriigi õigussüsteemi eripära ja kaalutusõigust, mis tal on õigusriigi

⁽⁵³⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 332.

⁽⁵⁴⁾ Vt tingimuslikkuse määruuse artikli 5 lõige 3.

⁽⁵⁵⁾ Nt juhul, kui tehakse kindlaks õigusriigi põhimõtete rikkumise mõju liidu eelarve tuludele.

⁽⁵⁶⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 275.

⁽⁵⁷⁾ Vt tingimuslikkuse määruuse põhjendus 16.

⁽⁵⁸⁾ Vt lisaks muudele otsustele kohtuotsus, Euroopa Kohus, 20. september 1988, Hispaania Kuningriik vs. Euroopa Ühenduste Komisjon, 203/86, ECLI:EU:C:1988:420, punkt 25. Hiljutisema kohtuasja kohta vt kohtuotsus, 8. oktoober 2020, Universitatea „Lucian Blaga“ Sibiu jt, C-644/19, ECLI:EU:C:2020:810, punkt 44.

põhimõtete rakendamisel, ei tähenda see, et nendest tulenevad kohustused tulemuste saavutamiseks võivad liikmesriigiti erineda. Euroopa Kohus on otsustanud, et õigusriigi põhimõtte järgimist tuleb hinnata ühtsete kriteeriumide alusel ning et õigusriigi põhimõtete sisu on selge, sellest tulenevad selged ja täpsed siduvad tulemuskohustused, mis on liikmesriikidele hästi teada⁽⁵⁹⁾. Euroopa Kohus leidis, et liikmesriikidel on võimalik piisava täpsusega kindlaks määrata igast määruse artikli 2 punktis a loetletud põhimõttest tulenev põhisisu ja nõuded⁽⁶⁰⁾.

58. Tingimuslikkuse määruse kohase hindamise õiglust silmas pidades leiab komisjon, et see eeldab põhjalikku ülevaadet andmist kõigist asjaoludest, et teha kindlaks õigusriigi põhimõtete olulised rikkumised seoses tingimuslikkuse määrusega.
59. Komisjoni talitused kontrollivad kõigepealt, kas asjaomased allikad viitavad juba tuvastatud õigusriigi põhimõtete rikkumisele, või kui seda ei ole eelnevalt tuvastatud, siis kas on piisavalt alust arvata, et selline õigusriigi põhimõtete rikkumine on toimunud. Seda silmas pidades leiab komisjon, et Euroopa Liidu Kohtu lõplikud otsused on lõplikud. Seejärel kontrollib komisjon, kas rikkumine puudutab liidu eelarve usaldusväärse finantsjuhtimise või liidu finantshuve kaitse seisukohast olulist ametiasutuste olukorda või käitumist, nagu on sätestatud määruse artikli 4 lõigetes 1 ja 2.
60. Teiseks, kuna tingimuslikkuse määruse kohaldamiseks ei piisa ainuüksi õigusriigi põhimõtete rikkumise tuvastamisest, hindavad komisjoni talitused, kas õigusriigi põhimõtete rikkumine mõjutab või tekitab tõsise riski, et mõjutab liidu eelarve usaldusväärset finantsjuhtimist või liidu finantshuve, võttes arvesse käesolevate suuniste jaotises 2.2 analüüsitud kriteeriume. Komisjon pöörab erilist tähelepanu parandusmeetmetele või muudele õiguskaitsevahenditele, mida ta on sarnastel juhtudel juba kasutanud eespool jaotises 3 osutatud menetluste või muude liidu õiguse menetluste alusel, tingimusel et need on seotud olukordadega, mis tingimuslikkuse määruse kohaldamisel viitavad õigusriigi põhimõtete rikkumisele.
61. Lõpuks hindavad komisjoni talitused, kas tuvastatud õigusriigi põhimõtete rikkumine on piisavalt otseselt seotud mõjuga liidu eelarve usaldusväärsele finantsjuhtimisele või liidu finantshuvidele. Seda silmas pidades leiab komisjon, et eriti olulised on Euroopa Liidu Kohtu lõplikud otsused ja varasemad parandusmeetmed või muud õiguskaitsevahendid, mida ta on sarnastel juhtudel juba kasutanud eespool jaotises 3 osutatud menetluste kohaselt.

5.2. Teabeallikad

62. Komisjon püüab hinnata tingimuslikkuse määruse kohaldamise seisukohast olulisi küsimusi hoolsalt ja põhjalikult, tuginedes paljudele tõenditele, niivõrd kui see on asjakohane tingimuslikkuse määruse kohaldamise tingimuste täitmiseks. Tõendite valikut ja ulatust kaalutakse iga juhtumi sisu põhjal, võttes arvesse kõiki olulisi asjaolusid. Komisjon tagab, et tema kasutatav teave on asjakohane ja teabeallikad usaldusväärsed.

5.2.1. Üldised teabeallikad

63. Komisjon püüab õigusriigi põhimõtete oluliste rikkumiste tuvastamiseks, ristkontrollimiseks ja hindamiseks kasutada mitut allikat, et teha oma järeldused selle kohta, kas määruse tingimused on täidetud. Tingimuslikkuse määruse põhjenduses 16 on nimetatud konkreetseid allikaid, nagu Euroopa Liidu Kohtu otsused, kontrollikoja aruanded, komisjoni aastaaruanded õigusriigi olukorra kohta ja ELi õigusemõistmise tulemustabel, OLAFi ja Euroopa Prokuratuuri aruanded ja nende esitatud teave, kui see on asjakohane, ning asjaomaste rahvusvaheliste

⁽⁵⁹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punktid 233 ja 235, ning kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Poola vs. parlament ja nõukogu, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98, punktid 265 ja 283.

⁽⁶⁰⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 240.

organisatsioonide ja võrgustike, sealhulgas Euroopa Nõukogu riikide korrupsioonivastase ühenduse (GRECO) ja Veneetsia komisjoni (eelkõige selle õigusriigi põhimõtete kontrollnimekirja) ning Euroopa ülemkohtute ja kohtute nõukogude võrgustike järeldused ja soovitused.

64. Lisaks nendele allikatele, millel puudub konkreetne või absoluutne tõendusjõud, võtab komisjon vajaduse korral arvesse ka muud asjakohast teavet. See võib hõlmata näiteks komisjoni aastaaruandeid Euroopa Liidu finantshuvide kaitse ja pettustevastase võitluse kohta (edaspidi „finantshuvide kaitse aruanded“) ja nendega seotud Euroopa Parlamendi iga-aastaseid resolutsioone, teavet, millel põhinesid komisjoni, OLAFi ja Euroopa Prokuratuuri asjaomased aruanded, komisjoni talituste auditiaruannetes sisalduvat teavet, samuti liikmesriikide ametiasutustelt ja sidusrühmadelt saadud teavet ning muud avalikku teavet, nagu liikmesriikide kohtute otsused või liikmesriikide ametiasutuste otsused.
65. Komisjonil on ka võimalus võtta otse ühendust teiste asutuste ja tunnustatud institutsioonidega, näiteks riikliku pettustevastase koordineerimistalitusega. Kuigi tingimuslikkuse määrase põhjenduses 16 on märgitud, et komisjon „võiks põhjaliku kvalitatiivse hinnangu koostamiseks vajaduse korral konsulteerida Euroopa Liidu Põhiõiguste Ametiga ja Veneetsia komisjoniga“, ei piirdu selliste konsultatsioonide võimalus nende kahe asutusega ning komisjon võtab ühendust mis tahes institutsiooni või asutusega, mida ta vajalikuks peab, et tuvastada õigusriigi põhimõtete rikkumisi ja tõhustada juhtumite hindamist tingimuslikkuse määrase alusel.

5.2.2. Kaebused

66. Teine väärtuslik teabeallikas on põhjendatud kaebused mis tahes kolmanda isiku poolt, kes võib olla teadlik asjakohasest teabest ja tõenditest õigusriigi põhimõtete rikkumise kohta, mis võib piisavalt otseselt mõjutada või tekitab tõsise riski, et mõjutab liidu eelarve usaldusväärset finantsjuhtimist või liidu finantshuvide kaitset.
67. Eelarvevahendina ei võimalda tingimuslikkuse määras parandusmeetmeid ega õiguskaitsevahendeid, mida kaebuse esitaja võib taotleda ⁽⁶¹⁾. Kaebuse esitajad, kes taotlevad neile suunatud parandusmeetmeid, sealhulgas kahju hüvitamist, ei saa neid komisjonilt, vaid võivad kaaluda kaebuste esitamist riiklikele ametiasutustele või esitada hagi liikmesriikide kohtutele. Euroopa Liit pakub vahendeid kaebuste esitamiseks ELi tasandil. Liikmesriigi puhul, kes ei järgi liidu õigust, võib komisjonile rikkumisest teatada iga kodanik, ettevõtja või muu sidusrühm ⁽⁶²⁾.
68. Pärast tingimuslikkuse määrasega seotud kaebuse saamist hindavad komisjoni talitused, kas see sisaldab põhjendatud teavet ja tõendeid, mida komisjon võib tingimuslikkuse määrase kohasel hindamisel kasutada. Sellega seoses tuleb märkida, et kaebused, milles osutatakse õigusriigi põhimõtete rikkumisele, ilma et oleks märgitud, kuidas need võivad mõjutada liidu eelarve usaldusväärset finantsjuhtimist või kujutada ohtu liidu eelarve usaldusväärsele finantsjuhtimisele või liidu finantshuvide kaitsele, ei ole piisavad, et järeldada, et määrase tingimused on täidetud, välja arvatud juhul, kui komisjon tuvastab sellise mõju või riskid täiendavatel põhjustel. Sõltuvalt iga juhtumi asjaoludest võivad komisjoni talitused paluda kaebuse esitajal esitada kaebuse põhjendamiseks kindlaksmääratud tähtaja jooksul lisateavet. Kui ettenähtud tähtaja jooksul lisateavet ei esitata, säilitab komisjon esitatud teabe, kuid ei saa kaebuse suhtes meetmeid võtta.
69. Kui esitatud teave on komisjoni hindamise seisukohast piisavalt põhjendatud ja asjakohane, võivad komisjoni talitused vajaduse korral nõuda täiendavat teavet või tõendeid. Kui seda peetakse asjakohaseks, võivad komisjoni talitused kohtuda ka kaebuse esitaja või tema esindajatega, et selgitada esitatud väiteid ja arutada kaebusega seotud

⁽⁶¹⁾ See ei piira liidu vahendite lõplike saajate ja liidu vahenditest toetuse saajate seaduslike õiguste kaitset tingimuslikkuse määrase alusel, vt jaotis 6 allpool.

⁽⁶²⁾ Loetelu muudest allikatest, sealhulgas kaebuse vorm liidu õiguse rikkumise kohta, on kättesaadav aadressil https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/contact/problems-and-complaints/complaints-about-breaches-eu-law/how-make-complaint-eu-level_et.

konkreetsed küsimusi. Kooskõlas tingimuslikkuse määruse artikli 6 lõikega 4 võivad komisjoni talitused kaebuse esitaja esitatud teabe ja tõendite kinnitamiseks või täiendamiseks võtta ühendust ka teiste asutuste või institutsioonidega.

70. Komisjon püüab teavitada kaebuse esitajaid meetmetest, mida ta kavatseb kaebuse suhtes võtta, soovitusliku ajavahemiku jooksul, mis on [kaheksa kuud] alates kaebuse kättesaamisest. See sõltub siiski konkreetse juhtumi asjaoludest ja eelkõige sellest, kas komisjon on saanud kaebuse esitajalt piisavalt teavet. Kui komisjon otsustab algatada tingimuslikkuse määruse artikliga 6 kehtestatud menetluse ja teeb nõukogule ettepaneku asjakohaste meetmete vastuvõtmiseks, teavitab ta sellest kaebuse esitajat 1) pärast liikmesriigile teate saatmist ja 2) pärast oma ettepaneku saatmist nõukogule.
71. Tingimuslikkuse määruse kohaste kaebuste esitamise hõlbustamiseks on komisjon loonud oma eelarve peadirektoraadi keskses finantstalituses spetsiaalse e-posti aadressi BUDG-CONDITIONALITY-REGIME-COMPLAINTS@ec.europa.eu, mille kaudu kolmas isik võib komisjoni tähelepanu juhtida väidetavatele tingimuslikkuse määrusega seotud õigusriigi põhimõtete rikkumistele. Suuniste II lisas on esitatud teave, mis tuleb komisjoniga ühendust võttes esitada, ning soovitatav vorm, mida võib selliste kaebuste esitamiseks kasutada. Kui ei ole kokku lepitud teisiti, hoitakse kaebuse esitaja isikut rangelt konfidentsiaalsena ja komisjon tagab, et järgitakse direktiivis (EL) 2019/1937 ⁽⁶³⁾ sätestatud eeskirju.

5.2.3. Esialgsed kontaktid asjaomase liikmesriigiga

72. Komisjon võib enne tingimuslikkuse määruse artikli 6 lõike 1 kohase kirjaliku teate saatmist asjaomase liikmesriigiga ühendust võtta, kui see on esialgse hinnangu andmiseks vajalik. Seega, kui komisjonil ei ole kaebuse või muu kogutud teabe põhjal veel võimalik kindlaks teha, kas tal on piisavalt alust arvata, et määruse artiklis 4 sätestatud tingimused on täidetud, peaks tal olema võimalik võtta ühendust asjaomase liikmesriigiga, et koguda vajalikku teavet või selgitusi mõistliku ja asjakohase tähtaja jooksul. Sama tähtaja jooksul võib liikmesriik kasutada võimalust olukorda parandada.
73. Sellistel juhtudel püüab komisjon pidada asjaomase liikmesriigiga avatud dialoogi, et võimaldada tõhustatud koostööd ja võimaluse korral käsitleda probleeme varases etapis. See lähenemisviis kajastab ka lojaalse koostöö põhimõtet, mis on sätestatud Euroopa Liidu lepingu artikli 4 lõikes 3, ning seda, et tingimuslikkuse määruse üks põhieesmärke on ennetus. Kui komisjon nõuab liikmesriigilt esialgseid kirjalikke selgitusi, määrab ta tähtajad vastavalt nõutud selgituste ulatusele ja keerukusele.
74. Kui asjaomane liikmesriik ei reageeri ega tee koostööd komisjoni määratud tähtaja jooksul, viib komisjon oma esialgse hindamise viivitamata lõpule tema käsutuses oleva teabe põhjal.
75. Kui selliseid esialgseid kontakte peetakse vajalikuks, kohaldab komisjon esmase kontakti puhul kõikide liikmesriikide suhtes samu objektiivsuse, erapooletuse ja õigluse põhimõtteid, nagu ta teeb seda kogu menetluse ja hindamise vältel.

5.3. Tingimuslikkuse määruse artikli 6 kohane ametlik menetlus

76. Kui komisjon leiab, et tal on piisavalt alust arvata, et tingimuslikkuse määruse kohaste meetmete vastuvõtmise tingimused on täidetud ja et muud liidu õigusaktides sätestatud menetlused ei võimalda tal liidu eelarvet tõhusamalt kaitsta, saadab ta asjaomasele liikmesriigile kirjaliku teate, milles esitatakse faktilised asjaolud ja konkreetsed põhjused, millele ta oma järelduste tegemisel tugines, ning algatab tingimuslikkuse määruse artikli 6 kohase menetluse (edaspidi „menetlus“).

⁽⁶³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2019. aasta direktiiv (EL) 2019/1937 liidu õiguse rikkumisest teavitavate isikute kaitse kohta (ELT L 305, 26.11.2019, lk 17).

77. Asjaomane liikmesriik peaks esitama nõutud teabe ja võib kooskõlas tingimuslikkuse määruse artikli 6 lõikega 7 teha ettepanekuid või võtta vastu parandusmeetmeid, et tegeleda komisjoni poolt kirjalikus teates või märkuste esitamise taotluses esitatud järeldustega komisjoni määratud tähtja jooksul, mis on vähemalt üks kuu ja mitte rohkem kui kolm kuud alates teate või märkuste esitamise taotluse kuupäevast ⁽⁶⁴⁾. Pärast tingimuslikkuse määruse artikli 6 lõigetes 1–7 sätestatud teabevahetust teeb komisjon juhul, kui ta leiab, et tingimuslikkuse määruse kohaldamise tingimused on täidetud, ja et pakutud parandusmeetmed ei ole piisavad, nõukogule ettepaneku võtta vastu meetmed liidu eelarve või liidu finantshuvide kaitsmiseks.
78. Kui komisjon otsustab, kas teha ettepanekuid meetmete kohta, hindab ta nõuetekohaselt asjaomaselt liikmesriigilt menetluse käigus saadud teavet ja märkusi ⁽⁶⁵⁾ ning menetluse käigus esitatud parandusmeetmete asjakohasust. Kavandatavate meetmete hindamisel tugineb komisjon ka kogu teabele, mis on kogutud asjaomase liikmesriigiga mis tahes võimalike esialgsete kontaktide käigus, sealhulgas enne menetluse algatamist, kui see on asjakohane, ning kättesaadavatest allikatest pärit asjakohasele teabele, sealhulgas liidu institutsioonide ja asutuste, muude asjaomaste rahvusvaheliste organisatsioonide ja muude tunnustatud institutsioonide otsustele, järeldustele ja soovitudele.
79. Lisaks asjaomase liikmesriigi menetlusõiguste tagamisele viiakse menetlus läbi ka objektiivsuse, mittediskrimineerimise ja asjaomase liikmesriigi võrdse kohtlemise põhimõtete kohaselt ning see viiakse läbi erapooletult ja tõenditel põhineva lähenemisviisi kohaselt ⁽⁶⁶⁾. Tingimuslikkuse määruse põhjenduse 23 kohaselt on komisjon võtnud endale kohustuse kasutada kõige asjakohasemalt oma ELi toimimise lepingu artiklist 237 ja nõukogu kodukorrast ⁽⁶⁷⁾ tulenevaid õigusi, et tagada, et nõukogu võtab õigeaegselt vastu otsuse meetmeid käsitleva ettepaneku kohta ⁽⁶⁸⁾.

5.4. Meetmete lõpetamise kord

80. Pärast seda, kui nõukogu on meetmed vastu võtnud, jälgib komisjon korrapäraselt olukorda asjaomases liikmesriigis. Vastavalt tingimuslikkuse määruse artikli 7 lõikele 2 hindab komisjon asjaomase liikmesriigi taotlusel või omal algatusel ja hiljemalt ühe aasta jooksul pärast nõukogu poolt meetmete vastuvõtmist uuesti olukorda asjaomases liikmesriigis, võttes arvesse tema poolt esitatud tõendeid ning asjaomase liikmesriigi võetud parandusmeetmete piisavust.
81. Asjaomane liikmesriik võib võtta igal ajal vastu uued parandusmeetmed ja esitada komisjonile kirjaliku teate, sealhulgas tõendid näitamaks, et meetmete vastuvõtmise tingimused ei ole enam täidetud.
82. Hinnates asjaomase liikmesriigi esitatud kirjalikku teadet või muud teavet, mille komisjon on kogunud pärast meetmete vastuvõtmist nõukogu poolt, järgib komisjon käesolevate suuniste jaotises 5.1 kirjeldatud objektiivsuse, erapooletuse ja õigluse meetodikat ja põhimõtteid. Hindamisel kasutab komisjon kõiki käesolevate suuniste jaotises 5.2 nimetatud teabeallikaid ⁽⁶⁹⁾, mis on kogutud pärast meetmete vastuvõtmist nõukogu poolt.
83. Kui komisjon ei suuda pärast liikmesriigi esitatud kirjaliku teate hindamist või pärast nõukogu poolt meetmete vastuvõtmist kogutud muu teabe hindamist veenvalt kindlaks teha, et meetmete vastuvõtmiseni viinud olukord on parandatud, võib ta enne tingimuslikkuse määruse artikli 7 lõike 2 viimase lõigu ja artikli 6 lõike 4 kohast hindamist nõuda lisateavet asjaomaselt liikmesriigilt või mis tahes kolmandalt isikult, kes võib vallata asjakohast teavet.

⁽⁶⁴⁾ Vt tingimuslikkuse määruse artikli 6 lõige 5.

⁽⁶⁵⁾ Vt tingimuslikkuse määruse artikli 6 lõige 7.

⁽⁶⁶⁾ Vt tingimuslikkuse määruse põhjendus 26.

⁽⁶⁷⁾ Nõukogu 1. detsembri 2009. aasta otsus 2009/937/EL, millega võetakse vastu nõukogu kodukord (ELT L 325, 11.12.2009, lk 35).

⁽⁶⁸⁾ Vt tingimuslikkuse määruse artikli 6 lõige 10.

⁽⁶⁹⁾ Kooskõlas tingimuslikkuse määruse artikli 7 lõike 2 viimase lõiguga ja artikli 6 lõikega 3.

84. Asjaomane liikmesriik peaks esitama nõutud teabe ja võib teha ettepanekuid algselt kavandatud parandusmeetmete kohta või neid kohandada, et lahendada komisjoni tõstatatud probleemid, komisjoni määratud tähtaja jooksul, mis on vähemalt üks kuu, kuid mitte rohkem kui kolm kuud alates teate või märkuste esitamise taotluse kuupäevast ⁽⁷⁰⁾. Pärast kõnealust teabevahetust ja komisjoni lõplikku hinnangut esitab komisjon juhul, kui ta leiab, et meetmete vastuvõtmiseni viinud olukord on parandatud, nõukogule rakendusotsuse ettepaneku vastuvõetud meetmete lõpetamise kohta kooskõlas tingimuslikkuse määruse artikli 7 lõikega 2. Kui komisjon leiab, et meetmete vastuvõtmiseni viinud olukorda on osaliselt parandatud, esitab ta nõukogule ettepaneku rakendusotsuse kohta, millega vastuvõetud meetmeid kohandatakse.
85. Meetmed võib lõpetada või neid võib kohandada, kui õigusriigi põhimõtete rikkumine vaatamata selle jätkumisele ei mõjuta enam liidu eelarvet ega liidu finantshuvide kaitset ⁽⁷¹⁾. Kui komisjon leiab, et meetmete vastuvõtmiseni viinud olukorda ei ole parandatud, saadab ta asjaomasele liikmesriigile põhjendatud otsuse ja teavitab sellest nõukogu.
86. Lisaks asjaomase liikmesriigi menetlusõiguste tagamisele viiakse menetlus läbi ka objektiivsuse, mittediskrimineerimise ja asjaomase liikmesriigi võrdse kohtlemise põhimõtete kohaselt ning erapooletult ja tõenditel põhineva lähenemisviisi kohaselt ⁽⁷²⁾. Tingimuslikkuse määruse põhjenduse 23 kohaselt on komisjon võtnud endale kohustuse kasutada kõige asjakohasemalt oma ELi toimimise lepingu artiklist 237 ja nõukogu kodukorrast ⁽⁷³⁾ tulenevaid õigusi, et tagada, et nõukogu võtab õigeaegselt vastu otsuse meetmete lõpetamise või kohandamise ettepaneku kohta ⁽⁷⁴⁾.
6. **Liidu rahaliste vahendite lõplike saajate ja liidu rahalistest vahenditest toetuse saajate õigustatud huvide kaitse tingimuslikkuse määruse alusel**
87. Tingimuslikkuse määruse alusel vastu võetud meetmel on rahaline või majanduslik mõju. Selline mõju peaks siiski piirduma asjaomase liikmesriigiga või konkreetsetel juhtudel teatavate vahendeid haldavate riiklike üksustega. Kui meetmete vastuvõtmise otsuses ei ole nõuetekohaselt põhjendatud juhtudel ja kooskõlas liidu õigusnormidega ette nähtud teisiti, ei tohiks meetmete kehtestamine mõjutada valitsussektori üksuste või liikmesriikide olemasolevaid kohustusi teha makseid lõplikele vahendite saajatele või toetusesaajatele, kellel on õigus saada selliseid makseid vastava liidu programmi või fondi alusel.
88. Meetmed võivad hõlmata liidu fonde või liidu programme, sõltumata sellest, millist liidu eelarve täitmise viisi kasutatakse, st olgu see otsene eelarve täitmine (täidavad komisjoni talitused või täidetakse rakendusametite kaudu ⁽⁷⁵⁾), kaudne eelarve täitmine (täidab üks finantsmääruse artikli 62 lõike 1 punktis c sätestatud üksustest) või jagatud eelarve täitmine (täidetakse koostöös liikmesriikidega ⁽⁷⁶⁾).
89. Meetmete kehtestamine ei muuda valitsussektori üksuste või liikmesriikide olemasolevaid kohustusi rakendada programmi või fondi, sõltumata sellest, millist eelarve täitmise viisi kasutatakse, eelkõige nende juriidilisi kohustusi teha makseid lõplikele vahendite saajatele või toetusesaajatele, nagu on sätestatud kohaldatavates liidu vahendites ja konkreetsetes õigusaktides, millega sellised kohustused kehtestati, välja arvatud juhul, kui meetmete kehtestamise otsuses on sätestatud teisiti.
90. Teisisõnu ei saa valitsussektori üksused või liikmesriigid kasutada nõukogu vastu võetud asjakohaseid meetmeid õigustusena selleks, et mitte täita selliseid olemasolevaid kohustusi lõplike vahendite saajate või toetusesaajate ees, mis on seotud asjakohaste kohaldatavate õigusnormide kohaselt tehtavate maksetega.

⁽⁷⁰⁾ Vt tingimuslikkuse määruse artikli 7 lõike 2 viimane lause koostoimes artikli 6 lõikega 5.

⁽⁷¹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 178, ja kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Poola vs. parlament ja nõukogu, C-157/21, ECLI: EU:C:2022:98, punkt 217.

⁽⁷²⁾ Vt tingimuslikkuse määruse põhjendus 26.

⁽⁷³⁾ Nõukogu 1. detsembri 2009. aasta otsus 2009/937/EL, millega võetakse vastu nõukogu kodukord (ELT L 325, 11.12.2009, lk 35).

⁽⁷⁴⁾ Vt tingimuslikkuse määruse artikli 6 lõike 10.

⁽⁷⁵⁾ Vt finantsmääruse artikli 62 lõike 1 punkt a.

⁽⁷⁶⁾ Vt finantsmääruse artikkel 63.

91. Tingimuslikkuse määruse artikli 5 lõikes 2 on sätestatud, et kui meetmete vastuvõtmise otsuses ei ole sätestatud teisiti, ei mõjuta asjakohaste meetmete kehtestamine valitsussektori üksuste või liikmesriikide kohustusi rakendada programmi või fondi, iseäranis kohustusi, mis neil on lõplike vahendite saajate või toetusesaajate ees. Komisjon on seisukohal, et järeldus selle kohta, kes asjakohaste meetmete mõju lõplike vahendite saajate või toetusesaajate õigustele on põhjendatud, tuleb teha juhtumipõhise analüüsi alusel, ning komisjon hindab selle küsimusega seotud kogu asjaomast teavet. Praeguses etapis leiab komisjon, et kui toetusesaaja või lõplik vahendite saaja on olnud osaline õigusriigi põhimõtete rikkumises, näiteks korruptsioonis, süsteemses pettuses või huvide konfliktis, võivad tingimuslikkuse määruse alusel võetavad meetmed mõjutada ka asjaomast toetusesaajat või vahendite saajat. Kui komisjon on sellistest juhtumitest teadlik, lisab komisjon nõukogule esitatavasse ettepanekusse i) järelduse selle kohta, kas kavandatud meetmed peaksid mõjutama konkreetseid toetusesaajaid või lõplikke vahendite saajaid, ii) selle järelduse põhjused ja iii) oma konkreetse ettepaneku kõnealuste toetusesaajate või vahendite saajate kohta.

Teabevahendid ja aruandlus

92. Liidu programmide või fondidest toetuse saajaid või nende vahendite lõplikke saajaid tuleks teavitada nende õigustest, mis tulenevad tingimuslikkuse määrusest. Selleks on komisjon loonud spetsiaalse veebilehe https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/protection-eu-budget/rule-law-conditionality-regulation_et, kus kodanikud, sealhulgas toetusesaajad või lõplikud vahendite saajad, võivad tutvuda mitteametlike suunistega. Samuti võivad nad esitada komisjonile teavet tingimuslikkuse määruse kohaldamise seisukohast oluliste küsimuste kohta, täites ja esitades sellel veebilehel oleva kaebuse vormi selleks ettenähtud e-posti aadressil BUDG-CONDITIONALITY-REGIME-COMPLAINTS@ec.europa.eu. Komisjon avaldab oma veebilehel teabe meetmete kohta, mille nõukogu on komisjoni ettepanekul vastu võtnud, et toetusesaajad ja lõplikud vahendite saajad oleksid teadlikud iga liikmesriigi suhtes kehtestatud meetmetest.
93. Kui asjaomane liikmesriik keeldub pärast seda, kui nõukogu on tingimuslikkuse määruse alusel kehtestanud asjakohased meetmed, tegemast makseid meetmetega hõlmatud liidu programmide või fondidest toetuse saajatele või nende vahendite lõplikele saajatele, peaksid asjaomased toetusesaajad või lõplikud vahendite saajad kõigepealt pöörduma küsimusega riigi pädevate asutuste poole, kasutades kõiki nende käsutuses olevaid vahendeid vastavalt kohaldatavatele riigisisestele õigusnormidele, sealhulgas kaebuse esitamine asjaomase liikmesriigi asjaomasele asutusele. Kui mõni selline vahend ei ole kättesaadav või ei ole tõhus ⁽⁷⁾, peaksid toetusesaajad teavitama komisjoni ja võimaluse korral esitama asjasse puutuvad tõendid. Liikmesriigid peaksid tagama, et õiguslike meetmete suhtes võetakse asjakohaseid järelemeetmeid kooskõlas kohaldatava õigusraamistikuga.
94. Toetusesaajad või lõplikud vahendite saajad võiksid teavitada komisjoni tingimuslikkuse määruse artikli 5 lõike 2 võimalikest rikkumistest, kui need neid otseselt puudutavad. Toetusesaajad või lõplikud vahendite saajad peaksid oma esildistes selgelt märkima i) õigusliku aluse, mille alusel neil on õigus saada liikmesriigilt makset, ii) liikmesriigi suutmatuse täita oma kohustust teha makseid asjaomase liidu programmi või fondi eeskirjade alusel, iii) juba võetud õiguslikud meetmed ja nendega seotud tulemused, kui need on olemas, ning esitama kõik vajalikud tõendid ja tõendavad dokumendid (kui need on kättesaadavad), et tõendada asjakohaste õiguslike meetmete algatamist ning tingimuslikkuse määruse artiklist 5 tulenevate kohustuste täitmata jätmist liikmesriigi poolt. Esildised peaksid sisaldama kogu käesolevate suuniste III lisas nõutud teavet.
95. ELi toimimise lepingu artikli 339 ja personalieeskirjade artikli 17 kohaselt ei tohi Euroopa Liidu ametnikud ja muud teenistujad avalikustada ametisaladuse hoidmise kohustuse alla kuuluvat teavet. Komisjon tagab ka, et järgitakse direktiivis (EL) 2019/1937 sätestatud õigusnorme ⁽⁷⁸⁾.
96. Kui liikmesriigid rakendavad liidu vahendeid jagatud eelarve täitmise korras, on liikmesriigid, keda tingimuslikkuse määruse kohaselt vastu võetud meetmed hõlmavad, kohustatud andma komisjonile aru konkreetsetest sammudest, mida nad on võtnud, et täita oma kohustust maksta summad meetmega hõlmatud liidu fondi või programmi

⁽⁷⁾ Näiteks juhtudel, kui riiklikud ametiasutused viivitavad põhjendamatult toetusesaaja tegevusele reageerimise või selle suhtes otsuse tegemisega.

⁽⁷⁸⁾ Lisateavet selle kohta, kuidas komisjon kaebusi menetleb, leiate aadressilt https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/contact/problems-and-complaints/complaints-about-breaches-eu-law/how-make-complaint-eu-level_et

vahendite lõplikele saajatele või nendest toetuse saajatele. Kõnealused aruanded peaksid sisaldama teavet ja tõendeid nende kohustuste täitmise kohta (nt asjakohased raamatupidamisdokumendid ja tõendavad dokumendid) ning aruanded tuleks esitada iga kolme kuu tagant alates selliste meetmete vastuvõtmisest ⁽⁷⁹⁾.

97. Tingimuslikkuse määruse artikli 5 lõikes 2 sätestatud aruandluse ja asjaomase liikmesriigi esitatud muude tõendite või muu kogutud teabe, sealhulgas lõplikelt vahendite saajatelt või toetusesaajatelt saadud teabe alusel kontrollib komisjon, kas tingimuslikkuse määruse ja muu kohaldatava liidu õiguse kohased maksekohustused lõplike vahendite saajate või toetusesaajate ees on eelarve jagatud täitmise raames toimuva rahastamise puhul täidetud. Vajaduse korral teeb komisjon kõik endast oleneva, et tagada valitsussektori üksuste või liikmesriikide poolt tasumisele kuuluvate summade tegelik väljamaksmine lõplikele vahendite saajatele või toetusesaajatele kooskõlas asjaomaste valdkonnapõhiste õigusnormidega. See võib hõlmata näiteks finantskorrektsioonide tegemist kooskõlas kohaldatava liidu õigusega ⁽⁸⁰⁾. Komisjon võib samuti otsustada algatada asjaomase liikmesriigi vastu rikkumismenetlust, et tagada tingimuslikkuse määruse artikli 5 lõikes 2 sätestatud liikmesriigi kohustuse täitmine. Enne kui komisjon võtab meetmeid tagamaks, et liikmesriigid täidavad oma kohustust maksta summad lõplikele vahendite saajatele või toetusesaajatele, tagab ta, et austatakse asjaomase liikmesriigi menetlusõigusi.

7. Käesolevate suuniste läbivaatamine

98. Komisjon võib käesolevad suunised sobival ajal läbi vaadata, et võtta arvesse oma tavade arengut, asjakohaseid muudatusi liidu õigusaktides või Euroopa Liidu Kohtu asjaomast kohtupraktikat, tagades samal ajal õiguskindluse. Suuniste läbivaatamisel konsulteerib komisjon liikmesriikide ja Euroopa Parlamendiga.

⁽⁷⁹⁾ Vt tingimuslikkuse määruse artikli 5 lõige 2 ja põhjendus 19.

⁽⁸⁰⁾ Vt tingimuslikkuse määruse põhjendus 19.

I lisa

Õigusriigi põhimõtete rikkumised**Näiteolukorrad, mis osutavad õigusriigi põhimõtete rikkumisele (tingimuslikkuse määruse artikkel 3)**

- a) Kohtute sõltumatus ohustamine. Seoses sellega on tingimuslikkuse määruse põhjenduses 10 märgitud, et „[k]ohtute sõltumatus eeldab eelkõige, et asjaomane kohtuorgan on suuteline täitma oma õigusemõistmise ülesandeid nii asjakohaste reeglite kohaselt kui ka praktikas täiesti iseseisvalt, olemata kellegagi hierarhilises või alluvussuhtes ja saamata kelleltki korraldusi või juhiseid, olles seega kaitstud väljastpoolt tuleva sekkumise või surve eest, mis võib kahjustada kohtuorgani liikmete otsustusvabadust ja mõjutada nende otsuseid. Sõltumatuse ja erapooletuse tagatiseks eeldavad selliste normide olemasolu, mis puudutavad eelkõige organi koosseisu ning selle liikmete nimetamist ja ametiaega ning nende taandamise ja tagasikutsumise aluseid, ning mis lubavad ümber lükata isiku põhjendatud kahtlusi selles suhtes, kas nimetatud organ on väljaspool väliste tegurite haardeulatust, ja selles suhtes, kas nimetatud organ on vastanduvaid huviseid arvestades neutraalne.“
Euroopa Kohtu kohtupraktikas on sedastatud, et „[s]õltumatuse mõiste eeldab muu hulgas, et asjassepuutuv organ täidab kohtu ülesandeid täiesti iseseisvalt, olemata kellegagi hierarhilises või alluvussuhtes ja saamata kelleltki korraldusi või juhiseid, ning et ta on seega kaitstud väljastpoolt tuleva sekkumise või surve eest, mis võib kahjustada selle organi liikmete otsustusvabadust ja mõjutada nende otsuseid“⁽¹⁾.
- b) Suutmatus hoida ära või korrigeerida avaliku sektori asutuste, sealhulgas
— õiguskaitseasutuste meelevaldseid või õigusvastaseid otsuseid või määrata selliste otsuste eest karistusi,
— keeldumine rahaliste vahendite ja inimressursside võimaldamisest, kahjustades sellega asutuste nõuetekohast toimimist,
— või suutmatus tagada huvide konflikti puudumine.
Euroopa Kohtu kohtupraktikas on sedastatud, et „need olukorrad võivad viia selleni, et täidesaatva võimu omavoli keelu põhimõtet ning tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtet ei järgita“⁽²⁾.
- c) Õiguskaitsevahendite kättesaadavuse ja tõhususe piiramine, sealhulgas
— piiravad menetlusnõuded,
— kohtuotsuste täitmata jätmine,
— õigusrikkumiste tõhusa uurimise, nende eest süüdistuse esitamise või nende eest karistuste määramise piiramine.
Seoses sellega on tingimuslikkuse määruse põhjendustes 8 ja 9 märgitud järgmist:
- „(8) Liikmesriigid saavad usaldusväärse finantsjuhtimise tagada ainult siis, kui nende avaliku sektori asutused tegutsevad kooskõlas seadusega, kui kelmusi ja pettusi, sealhulgas maksupettusi, maksudest kõrvalehoidmist, korruptsiooni, huvide konflikti või muid õigusrikkumisi uurivad tulemuslikult uurimisasutused ja prokuratuur ning kui avaliku sektori asutuste, sealhulgas õiguskaitseasutuste meelevaldsete või ebaseaduslike otsuste üle saavad teha tõhusat kohtulikku kontrolli sõltumatud kohtud ja Euroopa Liidu Kohus.
- (9) Kohtusüsteemi sõltumatus ja erapooletus peaks olema alati tagatud ning uurimisasutused ja prokuratuur peaksid olema suutelised oma ülesandeid nõuetekohaselt täitma. Kohtusüsteemi ning uurimisasutusi ja prokuratuuri tuleks toetada piisavate rahaliste ja inimressurssidega ning menetlustega, mis aitavad neil tõhusalt toimida ja täiel määral austada õigust õiglasele kohtumenetlusele, sealhulgas õigust kaitsele. Lõplikud kohtuotsused tuleks tõhusalt täita. Need tingimused peavad olema täidetud, et tagada miinimumkaitse avaliku sektori asutuste õigusvastaste ja meelevaldsete otsuste vastu, mis võivad kahjustada liidu finantshuve.“

⁽¹⁾ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 27. veebruar 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses vs. Tribunal de Contas, C-64/16, ECLI:EU:C:2018:117, punkt 44. Vt muu hulgas kohtuotsus, Euroopa Kohus, 24. juuni 2019, Euroopa Komisjon vs. Poola Vabariik, C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, ning kohtuotsus, Euroopa Kohus, 20. aprill 2021, Republika vs. Il-Prim Ministru, C-896/19, ECLI:EU:C:2021:311.

⁽²⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Ungari vs. parlament ja nõukogu, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, punkt 245 ja seal viidatud kohtupraktika.

Näited konkreetsetest olukordadest või ametiasutuste tegevusest, ⁽³⁾ mida õigusriigi põhimõtete rikkumine võib puudutada (tingimuslikkuse määruse artikli 4 lõige 2)

- a) Selliste avaliku sektori asutuste nõuetekohane toimimine, kes täidavad liidu eelarvet, sealhulgas liidu eelarvega tagatud laenude ja muude vahendite puhul, eelkõige avalike hangete või toetuste andmise menetluste kontekstis.
- b) Finantskontrolli, seire ning auditit tegevate asutuste ning tulemuslike ja läbipaistvate finantsjuhtimis- ja aruandlussüsteemide nõuetekohane toimimine. Seoses selle punktiga on Euroopa Kohus täpsustanud, et fraas „tulemuslike ja läbipaistvate finantsjuhtimis- ja aruandlussüsteemide“ [...] osutab „finantsjuhtimise“ mõistele, mis kuulub „usaldusväärse finantsjuhtimise“ mõiste alla, mida on käsitletud aluslepingutes, eelkõige ELi toimimise lepingu artikli 310 lõikes 5 ning artikli 317 esimeses lõigus, ning see on määratletud finantsmääruse artikli 2 punktis 59 kui eelarve täitmine kooskõlas säästlikkuse, tõhususe ja tulemuslikkuse põhimõttega. Termin „finantsaruandlus“ kajastab omalt poolt eelkõige [tingimuslikkuse määruse] artikli 4 lõike 2 punktis b nimetatud finantskontrolli, seire ja auditi kohustusi, „tulemuslikud ja läbipaistvad [...] süsteemid“ osutab aga sellele, et kehtestatakse korrastatud kogum norme, mis tagavad tulemuslikul ja läbipaistval viisil nimetatud finantsjuhtimise ja -aruandluse“ ⁽⁴⁾.
- Euroopa Kohus selgitas ka seda, et termin „finantsaruandlus“ kajastab eelkõige tingimuslikkuse määruse artikli 4 lõike 2 punktis b nimetatud finantskontrolli, seire ja auditi kohustusi, kuid fraas „tulemuslikud ja läbipaistvad [...] süsteemid“ osutab sellele, et kehtestatakse korrastatud kogum norme, mis tagavad tulemuslikul ja läbipaistval viisil nimetatud finantsjuhtimise ja -aruandluse. ⁽⁵⁾“
- c) Uurimisasutuste ja prokuratuuri nõuetekohane toimimine seoses järgmiste rikkumiste uurimise ja nende eest süüdistuste esitamisega:
- pettus, sealhulgas maksupettus, eelkõige juhtumid, kus kõnealuse pettuse tõttu jäävad saamata maksud, näiteks käibemaks, ning tollimaksud, mis mõjutab otseselt vahendeid, mis on liidule vajalikud oma eesmärkide saavutamiseks ja poliitika teostamiseks,
 - korruptsioonijuhud või muu liidu õiguse rikkumine, mis on seotud liidu eelarve täitmisega või liidu finantshuvide kaitsega.
- d) Tõhus kohtulik kontroll, mida teevad sõltumatud kohtud tingimuslikkuse määruse artikli 4 lõike 2 punktides a, b ja c osutatud asutuste tegevuse või tegevusetuse üle.
- Eelkõige on tingimuslikkuse määruse põhjenduses 9 märgitud, et „[k]ohtusüsteemi ning uurimisasutusi ja prokuratuuri tuleks toetada piisavate rahaliste ja inimressurssidega ning menetlustega, mis aitavad neil tõhusalt toimida ja täiel määral austada õigust õiglasele kohtumenetlusele, sealhulgas õigust kaitsele. Lõplikud kohtuotsused tuleks tõhusalt täita. Need tingimused peavad olema täidetud, et tagada miinimumkaitse avaliku sektori asutuste õigusvastaste ja meelevaldsete otsuste vastu, mis võivad kahjustada liidu finantshuve.“
- e) Selliste kelmuste ja pettuste, sealhulgas maksupettuste, korruptsioonijuhtude või muude liidu õiguse rikkumiste ärahoidmine ja nende eest karistuste määramine, mis on seotud liidu eelarve täitmise või liidu finantshuvide kaitsmisega, ning vahendite saajatele tõhusate ja hoiatavate karistuste määramine liikmesriikide kohtute või haldusasutuste poolt.
- f) Alusetult makstud rahaliste vahendite sissenõudmine.
- g) Tõhus ja õigeaegne koostöö Euroopa Pettustevastase Ameti (OLAF) ja, kui asjaomane liikmesriik selles osaleb, siis Euroopa Prokuratuuriga nende uurimiste või süüdistuste esitamise raames vastavalt kohaldatavatele liidu õigusaktidele kooskõlas lojaalse koostöö põhimõttega.

⁽³⁾ Need näited on vaid illustreerivad, kuna tingimuslikkuse määruse kohaldamisalasse võib kuuluda ka muu olukord või ametiasutuste tegevus seoses liidu eelarve usaldusväärse finantsjuhtimise või liidu finantshuvide kaitsmisega (vt artikli 4 lõike 2 punkt h).

⁽⁴⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Poola vs. parlament ja nõukogu, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98, punkt 333.

⁽⁵⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. veebruar 2022, Poola vs. parlament ja nõukogu, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98, punkt 333.

II LISA

Teave, mis tuleks tingimuslikkuse määrust arvestades lisada kaebusesse õigusriigi põhimõtete väidetava rikkumise kohta

Kui komisjoniga võetakse ühendust õigusriigi põhimõtete väidetava rikkumisega, mida on käsitletud tingimuslikkuse määruuses, peaks kaebus sisaldama järgmist teavet.

- Isiku- ja kontaktandmed ⁽¹⁾;
- teave selle kohta, kuidas õigusriigi põhimõtet on väidetavalt rikutud (sealhulgas milline ametiasutuste tegevus või tegevusetus on väidetavalt vastuolus õigusriigi põhimõtetega) ja asjakohased tõendid;
- teave selle kohta, kuidas väidetav rikkumine on tingimuslikkuse määruse seisukohast oluline (kirjeldus selle kohta, kuidas see piisavalt otseselt mõjutab või tekitab tõsise riski, et mõjutab liidu eelarvet või finantshuve) ja asjakohased tõendid;
- loetelu tõendavatest dokumentidest, mida saab taotluse korral komisjonile saata.

Selleks et hõlbustada tingimuslikkuse määruse kohaldamise seisukohast olulise teabe esitamist ning tagada, et komisjon saab asjakohast ja struktureeritud teavet, võiks kasutada allpool esitatud vormi, mis on kättesaadav veebilehel https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/protection-eu-budget/rule-law-conditionality-regulation_en.

⁽¹⁾ Kaebuse esitajate isikuandmete ja nende esitatud teabe avalikustamiseks asjaomasele liikmesriigile on vaja nende eelnevat nõusolekut ning avalikustamine peab muu hulgas olema kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2018. aasta määrusega (EL) 2018/1725, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset isikuandmete töötlemisel liidu institutsioonides, organites ja asutustes ning isikuandmete vaba liikumist, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 45/2001 ja otsus nr 1247/2002/EÜ.

EUROOPA KOMISJON

Kaebus – Õigusriigi põhimõtete rikkumine, mis mõjutab liidu eelarvet või finantshuve

Määrus (EL) 2020/2092, mis käsitleb üldist tingimuslikkuse korda liidu eelarve kaitsmiseks (tingimuslikkuse määrus).

Käesolevat kaebuse vormi tuleks kasutada selleks, et teatada Euroopa Komisjonile liikmesriigis esinevatest õigusriigi põhimõtete rikkumistest, mis piisavalt otseselt mõjutavad või tekitavad tõsise riski, et mõjutavad liidu eelarve usaldusväärset finantsjuhtimist või liidu finantshuvide kaitset.

Selleks et teavitada Euroopa Komisjoni muust õigusriigi põhimõttega seotud kaebusest, kasutage kaebuse vormi, mis on kättesaadav aadressil https://ec.europa.eu/assets/sg/report-a-breach/complaints_et.

Kõik tärniga (*) tähistatud väljad on kohustuslikud. Palume Teil väljenduda lühidalt ja täpselt. Vajaduse korral jätkake uuel lehel.

1. Teie nimi ja kontaktandmed

	Kaebuse esitaja*	Teie esindaja (valikuline)
Prl/Pr/Hr*		
Eesnimi*		
Perekonnanimi*		
Organisatsioon:		
Aadress*		
Linn*		
Sihtnumber*		
Riik*		
Telefon		
E-post		
Keel*		
Kas soovite, et Euroopa Komisjoni kirjad saadetaks Teile või Teie esindajale?*	☐	☐

2. Milles seisneb õigusriigi põhimõtete rikkumine, mille kohta kaebuse esitate?*

Kohtute sõltumatuse ohustamine	☐
Suutmatus hoida ära või korrigeerida avaliku sektori asutuste, sealhulgas õiguskaitseasutuste meelevaldseid või õigusvastaseid otsuseid või määrata selliste otsuste eest karistusi või keeldumine rahaliste vahendite ja inimressursside võimaldamisest, kahjustades sellega asutuste nõuetekohast toimimist	☐
Suutmatus tagada huvide konflikti puudumine	☐

Õiguskaitsevahendite kättesaadavuse ja tõhususe piiramine, sealhulgas piiravate menetlusnõuete ja kohtuotsuste täitmata jätmise kaudu	☐
Õigusrikkumiste tõhusa uurimise, nende eest süüdistuse esitamise või nende eest karistuste määramise piiramine	☐
Muu	Palun täpsustage.

3. **Mida mõjutab Teie arvates eespool punktis 2 nimetatud õigusriigi põhimõtete väidetav rikkumine?***

(Võimalik on valida mitu vastust.)

Selliste avaliku sektori asutuste nõuetekohane toimimine, kes täidavad liidu eelarvet, sealhulgas liidu eelarvega tagatud laenude ja muude vahendite puhul, eelkõige avalike hangete või toetuste andmise menetluste kontekstis	☐
Finantskontrolli, seiret ning auditit tegevate asutuste nõuetekohane toimimine ning tulemuslike ja läbipaistvate finantsjuhtimis- ja aruandlussüsteemide nõuetekohane toimimine	☐
Uurimisasutuste ja prokuratuuri nõuetekohane toimimine seoses selliste kelmuste ja pettuste, sealhulgas maksupettuste, korrupsioonijuhtude või muude liidu õiguse rikkumiste uurimise ja nende eest süüdistuse esitamisega, mis on seotud liidu eelarve täitmise või liidu finantshuvide kaitsmisega	☐
Tõhus kohtulik kontroll, mida teevad sõltumatud kohtud eespool osutatud asutuste tegevuse või tegevusetuse üle	☐
Selliste kelmuste ja pettuste, sealhulgas maksupettuste, korrupsioonijuhtude või muude liidu õiguse rikkumiste ärahoidmine ja nende eest karistuste määramine, mis on seotud liidu eelarve täitmise või liidu finantshuvide kaitsmisega, ning vahendite saajatele tõhusate ja hoiatavate karistuste määramine liikmesriikide kohtute või haldusasutuste poolt	☐
Alusetult makstud rahaliste vahendite sissenõudmine	☐
Tõhus ja õigeaegne koostöö OLAFiga tema uurimiste või süüdistuste esitamise raames vastavalt kohaldatavatele liidu õigusaktidele kooskõlas lojaalse koostöö põhimõttega	☐
[kui asjaomane liikmesriik selles osaleb, siis] tõhus ja õigeaegne koostöö Euroopa Prokuratuuriga tema uurimiste või süüdistuste esitamise raames vastavalt kohaldatavatele liidu õigusaktidele kooskõlas lojaalse koostöö põhimõttega	☐
Muu olukord või ametiasutuste tegevus seoses liidu eelarve usaldusväärse finantsjuhtimise või liidu finantshuvide kaitsmisega	☐

4. **Milline riiklik meede või tava või millised riiklikud meetmed või tavad kujutavad endast Teie arvates tingimuslikkuse määrase alusel õigusriigi põhimõtete rikkumist ja miks?***

5. **Palun kirjeldage oma probleemi, esitades kaebust toetavaid fakte ja põhjendusi* (kuni 10 000 tähemärki):**

6. **Kuidas väidetav õigusriigi põhimõtete rikkumine piisavalt otseselt mõjutab või tekitab tõsise riski, et mõjutab liidu eelarve usaldusväärset finantsjuhtimist või liidu finantshuvide kaitset?**

6.1 Kuidas rikkumine piisavalt otseselt mõjutab või tekitab tõsise riski, et mõjutab liidu eelarve usaldusväärset finantsjuhtimist või liidu finantshuvide kaitset?

6.2 Kas rikkumine on individuaalne või süsteemne? Palun täpsustage.

6.3 Kas liidu eelarve usaldusväärne finantsjuhtimine või liidu finantshuvide kaitse on juba kahjustada saanud? Kui jah, siis palun selgitage.

Kui ei, siis palun selgitage, miks tekib tõsine risk, et rikkumine mõjutab liidu eelarve usaldusväärset finantsjuhtimist või liidu finantshuvide kaitset.

Palun märkige, milline on piisavalt otsene seos väidetava rikkumise või väidetavate rikkumiste ning liidu eelarve usaldusväärsele finantsjuhtimisele või liidu finantshuvide kaitsele avalduva mõju või riskide vahel.

7. **Varasemad katsed probleemi lahendada***

Kas olete kõnealusel riigis juba võtnud meetmeid, et probleemi lahendada?*

KUI JAH, siis kas tegemist oli: haldusmeetmetega õiguslike/kohtulike meetmetega?

7.1 Palun kirjeldage: a) milline asutus/amet/kohus asjaga tegeles ning milline otsus selle põhjal tehti; b) Teile teada olev mis tahes muu tegevus selles küsimuses.

7.2 Kas kõnealune asutus/amet/kohus lahendas Teie kaebuse või seda alles menetletakse? Kui seda alles menetletakse, siis millal peaks otsus tehtama?*

KUI EI, siis palun täpsustage allpool

- Riigisiseses või ELi kohtus on menetluses sama probleemiga seotud kohtuasi
- Probleemi lahendamiseks puuduvad õiguskaitsevahendid
- Õiguskaitsevahend on olemas, kuid see on liiga kulukas või liiga aeganõudev
- Kaebuse esitamise tähtaeg on möödunud
- Puudub kaebeõigus (Teil puudub õiguslik alus kohtusse pöördumiseks). Palun märkige, miks:

- Puudub õigusabi/jurist
- Ma ei tea, millised õiguskaitsevahendid on probleemi lahendamiseks olemas
- Muu (täpsustage)

8. **Kui olete ka varem sarnastes küsimustes ELi institutsioonidega ühendust võtnud, märkige palun toimiku või kirjavahetuse viitenumber:**

- Petitsioon Euroopa Parlamendile – Viitenr:
- Euroopa Komisjon – Viitenr:.....
- Euroopa Ombudsman – Viitenr:.....
- Muu – institutsioon või asutus, kelle poole olete pöördunud, ning kaebuse viitenumber (nt SOLVIT, FIN-Net, Euroopa tarbijakeskused)

9. **Loetlege tõendavad dokumendid, mida saab taotluse korral komisjonile saata.**

 Ärge dokumente praegu lisage.

10. Isikuandmed*

Kas lubate komisjonil avaldada oma nime suhtluses ametiasutustega, kelle vastu esitate kaebuse?

Jah Ei

 Teie vastus ei mõjuta seda, kuidas Teie kaebust menetletakse. Võib siiski esineda olukordi, kus komisjonil on lihtsam Teie kaebusega tegeleda, kui lubate oma nime avaldada.

III LISA

Üksikasjad, mida peaks sisaldama ELi toetuse saajate või ELi vahendite lõplike saajate esitatav teave

Toetusesaajate või lõplike vahendite saajate poolt komisjonile tingimuslikkuse määruse artikli 5 lõike 2 võimalike rikkumiste kohta esitatav teave peaks põhimõtteliselt sisaldama järgmisi üksikasju:

- isiku- ja kontaktandmed (¹);
- teave asjaomase programmi/vahendi kohta;
- teave tingimuslikkuse määruse artikli 5 lõike 2 väidetava rikkumise kohta;
- tõendavad dokumendid (sealhulgas tõendid selle kohta, et asjaomane lõplik vahendite saaja või toetusesaaja on esitanud asjaomase liikmesriigi asjaomasele asutusele ametliku kaebuse, ning kaebuse tulemust käsitlev teave ja dokument, kui see on olemas).

(¹) Kaebuse esitajate isikuandmete ja nende esitatud teabe avalikustamiseks asjaomasele liikmesriigile on vaja nende eelnevat nõusolekut ning avalikustamine peab muu hulgas olema kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2018. aasta määrusega (EL) 2018/1725, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset isikuandmete töötlemisel liidu institutsioonides, organites ja asutustes ning isikuandmete vaba liikumist, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 45/2001 ja otsus nr 1247/2002/EÜ.